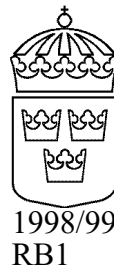

Redogörelse till riksdagen

1998/99:RB1

Årsredovisning för Sveriges riksbank för år 1998
m.m.

Enligt 10 kap. 3 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank avger Riksbankens direktion bifogade redovisning av Riksbankens verksamhet under 1998.

Vissa beslut, som fullmäktige fattat under året, presenteras i årsredovisningen.

Direktionen föreslår

att riksdagen fastställer Riksbankens resultat- och balansräkning enligt förslaget.

Stockholm den 11 februari 1999

På direktionens vägnar:

URBAN BÄCKSTRÖM

/Kerstin Alm

I beslutet har deltagit Urban Bäckström (ordförande), Lars Heikensten (förste vice ordförande), Eva Srejber (andre vice ordförande), Villy Bergström, Kerstin Hessius och Lars Nyberg.

Föredragande har varit Henrik Gardholm.

1 Riksdagen 1998/99. 2 saml. RB1

Innehåll

Inledning	3
Penning- och valutapolitik	6
Stabil inhemsk konjunktur	9
Försvagad internationell konjunkturbild	11
Reporäntan sänktes fyra gånger under 1998	12
Prisstabilitetsmålet lagfäst	15
Betalningsväsende	17
Betalningssystemet	17
Betalningsmedelsförsörjningen	24
Ekonomiskt samarbete inom IMF, GIO och EU	26
Arbetet inom Internationella valutafonden och GIO	26
Ekonomiskt samarbete inom EU	30
Finansiell statistik	36
Förvaltningsberättelse	38
Förvaltningsåtgärder	
Kontanter i samhället och kontanthanteringen år 2002	41
Finansiella risker	42
Balans- och resultaträkning	45
Kommentarer	45
Redovisningsprinciper	46
Balansräkning	49
Resultaträkning	50
Noter	51
Femårsöversikt	58
Bilaga 1: Kalendarium	59
Bilaga 2: Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne	60

Riksbanken är en myndighet under riksdagen. Enligt 9 kap. 12 § regeringsformen är Riksbanken rikets centralbank med ansvar för penningpolitiken. Målet för Riksbankens verksamhet skall vara att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken skall också främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Enligt 9 kap. 13 § regeringsformen har endast Riksbanken rätt att ge ut sedlar och mynt. Fullmäktige bestämmer enligt riksbankslagen utformningen av de sedlar och mynt som Riksbanken ger ut.

Riksbanken får, i enlighet med riksbankslagen, 1 penningpolitiskt syfte genom beslut i enskilda fall uppställa kassakrav gentemot finansinstitut. Riksbanken får vidare, i enlighet med riksbankslagen, utfärda föreskrifter om skyldighet att lämna de uppgifter till Riksbanken som behövs för Riksbankens statistikinsamling.

Riksbanken bedriver verksamhet vid huvudkontoret i Stockholm. Betalningsmedelsförsörjningen sker förutom vid huvudkontoret vid tio riksbankskontor och åtta depåer.

Riksbanken förvaltades fram till och med 1998 av åtta fullmäktige; sju valdes av riksdagen och en, Riksbankens chef, valdes av de övriga fullmäktige. De sju riksdagsvalda fullmäktige valde inom sig ordförande.

Fram till i september 1998 hade fullmäktige i Riksbanken följande ordinarie ledamöter: Kjell-Olof Feldt, ordförande, Bengt Westerberg, vice ordförande, Urban Bäckström, riksbankschef, Birgitta Johansson, Johan Gernandt, Bengt K.Å. Johansson, Berit Löfstedt och Ingegerd Troedsson. Suppleanter var Inge Carlsson, Sinikka Bohlin, Stephan Tolstoy, Lars Hedfors, Carin Lundberg, Peter Egardt, Agne Hansson samt vice riksbankscheferna Stefan Ingves och Lars Heikensten.

Den 20 oktober valde den nytilträdde riksdagen följande sju ledamöter riksbanksfullmäktige: Kjell-Olof Feldt, Johan Gernandt, Bengt K.Å. Johansson, Berit Löfstedt, Kenneth Kvist, Mats Odell och Ingegerd Troedsson. Riksbankschefen Urban Bäckström kvarstod i enlighet med sin mandatperiod. Till suppleanter valdes Sinikka Bohlin, Stephan Tolstoy, Inge Carlsson, Lars Hedfors, Siv Holma, Göran Hägglund, Peter Egardt samt vice riksbankscheferna Stefan Ingves och Lars Heikensten. Vid ett konstituerande sammanträde den 21 oktober valde fullmäktige Kjell-Olof Feldt till ordförande och Johan Gernandt till vice ordförande.

Ny lagstiftning från den 1 januari 1999

Den 25 november 1998 beslutade riksdagen om ny lagstiftning rörande Riksbanken, vilket innebär att Riksbanken från och med den 1 januari 1999 leds av en direktion som utsetts av fullmäktige. Fullmäktige består av elva ledamöter, med lika många suppleanter, vilka valts av riksdagen. Fullmäktige väljer inom sig en ordförande och en vice ordförande.

Fullmäktige beslutar om val och avskiljande av ledamöter i direktionen. Enligt regeringsformen får fullmäktige skilja en ledamot av direktionen från hans/hennes anställning om han/hon inte längre uppfyller de krav som ställs

för att han/hon skall kunna utföra sina uppgifter eller om han/hon gjort sig skyldig till allvarlig försummelse. Fullmäktige beslutar också om direktionens ledamöternas löne- och övriga anställningsvillkor samt medgivande om kortare karenstid än ett år för avgående direktionsledamot.

Fullmäktige leder verksamheten vid revisionsenheten samt lämnar förslag till disposition av Riksbankens vinst till riksdagen och Riksdagens revisorer. Fullmäktige beslutar också om arbetsordningen i Riksbanken.

Fullmäktige får lämna remissyttranden inom sitt verksamhetsområde och väcka frågor om författningsändringar eller andra åtgärder från statens sida inom sitt ansvarsområde till riksdagen och regeringen.

Fullmäktige väljer för en tid av sex år sex heltidsanställda ledamöter som kommer att ingå i direktionen. Fullmäktige utser ordförande i direktionen, som samtidigt skall vara chef för Riksbanken, samt minst en vice riksbankschef. Direktionen leder Riksbanken och beslutar i alla penningpolitiska frågor. Ledamöterna får inte söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter. Inför viktiga penningpolitiska beslut skall Riksbanken informera det statsråd som regeringen utser. Fullmäktiges ordförande samt vice ordförande får närvara vid direktionens sammanträden med yttranderätt men utan förslags- och rösträtt.

Ärenden som inte avgörs av fullmäktige avgörs av direktionen. Direktionen kan dock besluta att ärenden får avgöras av riksbankschefen eller någon annan tjänsteman i Riksbanken.

Direktionen fastställer enligt den nya riksbankslagen Riksbankens budget och lämnar den till Finansutskottet, Riksdagens revisorer och fullmäktige för kännedom. Direktionen avger också till dessa instanser redovisning för det föregående räkenskapsåret. Direktionen lämnar dessutom minst två gånger om året en skriftlig redogörelse till riksdagen om penningpolitiken.

Nytt fullmäktige från den 1 januari 1999

I enlighet med övergångsbestämmelserna till den nya riksbankslagen valde riksdagen den 2 december elva fullmäktige i Riksbanken och elva suppleanter för fullmäktige i Riksbanken.

Till fullmäktigeledamöter utsågs Sven Hulterström, Johan Gernandt, Sinikka Bohlin, Jörgen Andersson, Kenneth Kvist, Mats Odell, Ingegerd Troedsson, Britt Bohlin, Peter Egardt, Kjell Nordström och Susanne Eberstein. Till suppleanter utsågs Reynoldh Furustrand, Stephan Tolstoy, Carin Lundberg, Sven-Erik Österberg, Siv Holma, Göran Hägglund, Margaretha af Ugglas, Marianne Carlström, Hans Gustaf Wessberg, Lars U. Granberg och Barbro Andersson Ohrn.

Vid ett konstituerande fullmäktigesammanträde den 2 december utsågs Sven Hulterström till ordförande i det fullmäktige som tillträdde i januari 1999. Till vice ordförande utsågs Johan Gernandt.

Den 17 december 1998 utsåg 1999 års fullmäktige sex ledamöter av Riksbankens direktion. Nuvarande riksbankschefen Urban Bäckström utsågs till ordförande i direktionen och riksbankschef med en mandatperiod på sex år. Nuvarande vice riksbankschef Lars Heikensten utsågs till förste vice ordförande och vice riksbankschef med en mandatperiod på fem år. Heikensten ansvarar för beredningen av penning- och valutapolitiken och har därutöver internationella uppdrag som ledamot av EU:s ekonomiska och finansiella kommitté och som riksbankschefens ställföreträdare i Internationella valutafonden, GIO och Europeiska centralbanken.

Eva Srejber, med en mandatperiod på fyra år, utsågs till andre vice ordförande och vice riksbankschef. Srejber ansvarar för beredningen och samordningen av internationella frågor, samordningen av den finansiella sektorns EMU-förberedelser samt intern och extern information. Srejber är riksbankschefens ställföreträdare i Bank for International Settlements och har även uppdrag inom den Europeiska centralbanken. Villy Bergström, med en mandatperiod på tre år, är vice riksbankschef och ansvarar för forsknings- och statistikfrågor. Kerstin Hessius, med en mandatperiod på två år, är vice riksbankschef och ansvarar för betalningsmedelsfrågor, intern revision och intern riskkontroll. Hessius ansvarar även för Riksbankens arbete med att samordna den finansiella sektorns förberedelser inför millennieskiftet. Lars Nyberg, med en mandatperiod på ett år, är vice riksbankschef och ansvarar för beredning av betalningssystemfrågor, Riksbankens bolag och remissfrågor. Nyberg har även internationella uppdrag med inriktning på tillsynsfrågor

Målet för penningpolitiken är prisstabilitet. 1 januari 1993 formulerade riksbanksfullmäktige detta mål som trädde i kraft två år senare. Inflationen, mätt som konsumentprisindex (KPI), skall begränsas till 2 procent i årlig förändringstakt med ett toleransintervall på ± 1 procentenhet. Inflationsmålet utvärderas i ett årligt perspektiv.

Under de fyra år som gått, 1995–1998, sedan inflationsmålet blev operationellt har KPI ökat med 1,2 procent i genomsnitt per år. Det innebär att målet underskridits, men att KPI i genomsnitt ändå hållit sig inom toleransintervallet. I takt med att inflationen avtagit och förtroendet för inflationsmålet befasts har räntorna fallit. De lägre räntorna har i sin tur bidragit till att dämpa prisstegringstakten och utgör en viktig förklaring till att inflationen blivit lägre än målet under dessa år. Den underliggande inflationen har under samma period legat nära inflationsmålet, IJND1X ökade med 1,8 procent och UNDINHX med 2,3 procent i genomsnitt.

Även under 1998 var den genomsnittliga inflationstakten mätt med KPJ låg, endast 0,4 procent. Trenden har varit fallande under året. I januari var inflationstakten, mätt med tolv månaders tal, 1,3 procent medan den i december hade sjunkit till –0,6 procent.

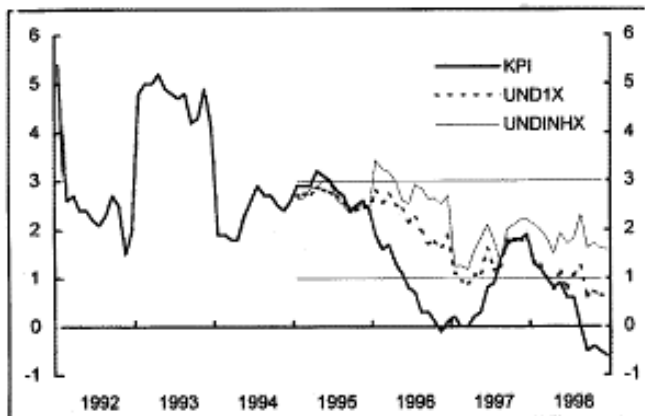
Det harmoniserade konsumentprisindexet, HIKP, visade även det en fallande trend under 1998. I början av året hade Sverige den näst högsta inflationen inom EU. Endast Grekland hade högre inflation. Sedan dess har inflationen i Sverige fallit snabbt och var i september den lägsta inom EU mätt med tolv månaderstal. Den relativt sett snabbare nedgången i den svenska inflationen berodde delvis på betydande sänkningar av indirekta skatter, men också på lägre underliggande inflation. I genomsnitt ökade HIKP 1998 med 1,0 procent i Sverige.

En av huvudförklaringarna till den låga inflationstakten i Sverige är att Asienkrisen fått större effekter på världsekonomin än vad som tidigare antagits. Det har medfört att importpriserna utvecklats svagare än väntat trots att honan varit i genomsnitt 2,3 procent svagare 1998 än 1997. Till viss del berodde detta på fallande råvarupriser, men också på att priserna på bearbetade varor steg långsamt. 1 december hade importpriserna minskat med 1,6 procent på årsbasis, vilket gav en negativ effekt på konsumentprisutvecklingen med knappt en halv procentenhet.

Till detta kommer en rad tillfälliga effekter på inflationstakten som penningpolitiken varken kan eller bör motverka, i varje fall inte så länge som inflationsförväntningarna förblir oförändrade. Hushållens räntekostnader för egna hem fortsatte att minska under 1998, vilket hade en starkt dämpande effekt på KPJ. I december var effekten –0,7 procentenheter. Under det senaste året genomfördes också betydande förändringar i indirekta skatter och subventioner. Den sammantagna nettoeffekten på inflationen var i december –0,6 procentenheter. Tillsammans med effekten från hushållens räntekostnader innebär detta att tillfälliga effekter höll tillbaka inflationen, mätt med KPI, med 1,3 procentenheter i december.

Också den inhemskt genererade inflationen och de kortsiktiga inflationsförväntningarna blev lägre än väntat. Den underliggande inflationen var i genomsnitt under året 0,9 procent mätt med UNDiX och 1,8 procent mätt med UNDiNHX. Det var framför allt prisökningar på tjänster och administrativt prissalta varor som bidrog till den högre inhemska underliggande inflationen.

Diagram 1. KPI och underliggande inflation, årlig procentuelförändring

Inflationsmått

Konsumentprisindex (KPI) = Genomsnittlig prisutveckling för den privata inhemska konsumtionen. Beräknas månadsvis av Statistiska centralbyrån.

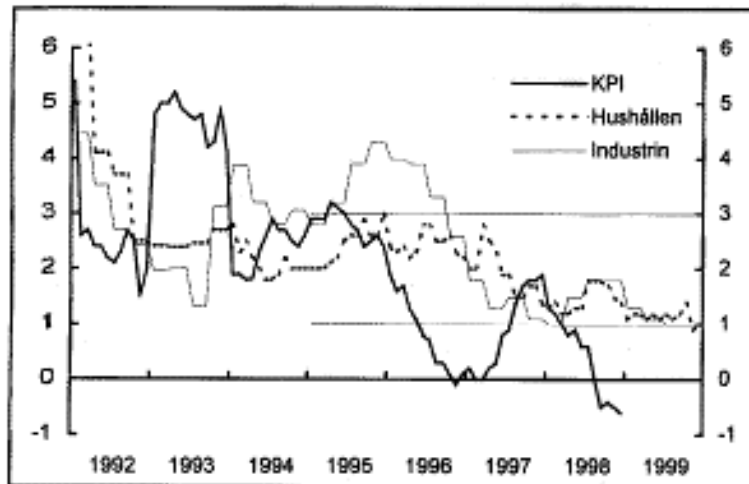
Underliggande inflation (UNDiX) = KPI exklusive ändrade räntekostnader och direkta effekter av ändrade indirekta skatter. Beräknas månadsvis av Statistiska centralbyrån.

Inhemsk underliggande inflation (UNDiNHX) = UNDiX exklusive importprisförändringar och direkta effekter av ändrade inhemska indirekta skatter. Beräknas månadsvis av Statistiska centralbyrån.

Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP) = KPI exklusive räntekostnader för egna hem, bostadsrättsavgifter, viss hälso- och sjukvård, fastighetsskatt egna hem, avskrivningar egna hem, del av reparationer egna hem, lotteri, tips och toto, försäkringar egna hem samt tomträttsavgäld egna hem. Beräknas månadsvis av Statistiska centralbyrån.

Målvariabeln KPI påverkas av effekter på priserna av indirekta skatter och subventioner samt av priser på importerade varor. För att kunna göra en bedömning av inflationstrycket i ekonomin är det viktigt att beräkna hur stor andel av inflationstrycket som härrör från sådana faktorer. Riksbanken publicerar därför flera olika mått på s.k. underliggande inflation i sina inflationsrapporter, exempelvis UNDiX och UNDiNHX. HIKP är ett mellan EU:s medlemsländer (samt Island och Norge) jämförbart mått på prisstabilitet. Måttet används även som målvariabel inom EMU.

På uppdrag av Riksbanken har SCB under 1998 börjat beräkna mått på underliggande inflation. SCB har utgått från Riksbankens definitioner av underliggande inflation, UNDi och UNDiNH, men beräkningsmetoderna överensstämmer inte exakt. Skillnaderna är dock relativt små. SCB har valt att kalla sina mått för UNDiX och UNDiNHX.

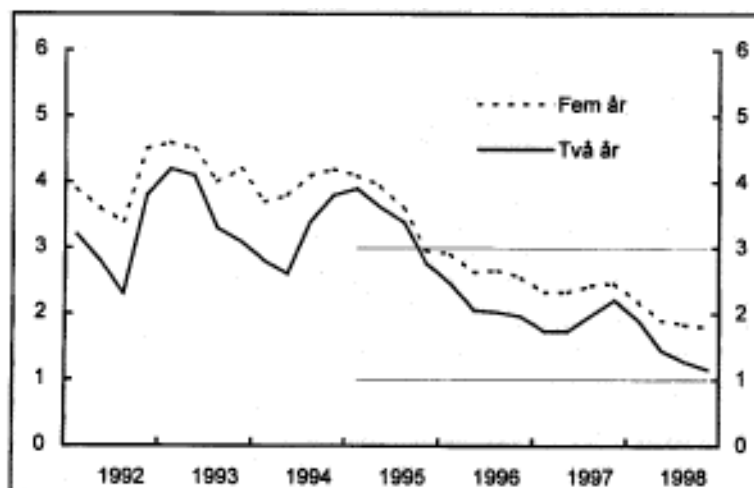

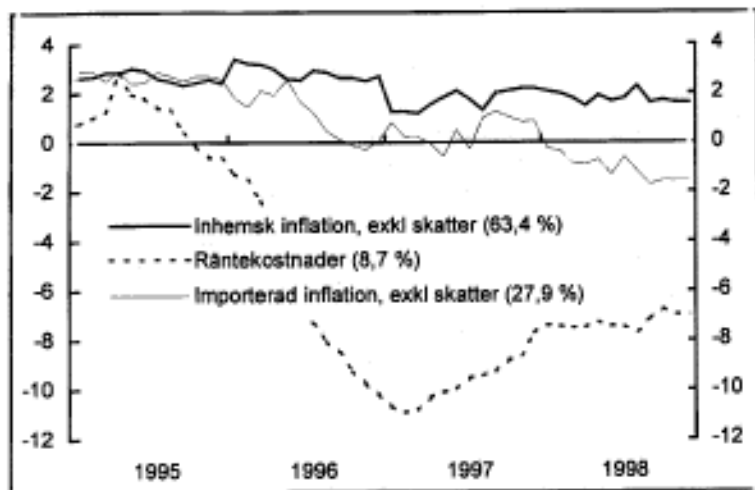
Anm. Kurvorna har förskjutits framåt tolv månader för att motsvara den tidpunkt som inflationsförväntningarna avser.

Av central betydelse för inflationsprocessen är utvecklingen av inflationsförväntningarna. Förväntningar om hög inflation i framtiden kan leda till inflationsdrivande pris- och löneökningar, eftersom ekonomins aktörer strävar efter att bibehålla eller öka sina inkomster i reala termer.

Inflationsförväntningarna hos hushållen och i industrin för de närmaste tolv månaderna uppgick under 1998 till cirka 1 procent. Enkäter till de största svenska och utländska aktörerna på obligationsmarknaden visade att deras inflationsförväntningar på två års sikt låg strax över 1 procent medan de på

Diagram 3. Årliga inflationsförväntningar hos placerare på obligationsmarknaden de närmaste två respektive fem åren, procent

fem års sikt låg nära 2 procent. Sammantaget indikerade inflationsförväntningarna, som de kom till uttryck i enkäter och finansiella priser, mycket låg inflation på kort sikt och på längre sikt en inflation i linje med Riksbankens inflationsmål. Även i en ekonomi där förtroendet för prisstabilitet är etablerat kan förväntningarna åtminstone på kort sikt till viss del komma att variera av olika orsaker. Det kan till exempel bero på förändringar i den aktuella inflationen som Riksbanken varken kan eller bör reagera på.

Stabil inhemsk konjunktur

Den återhämtning i den svenska ekonomin som inleddes i slutet av 1996 och som sedan fortsatte under 1997 förstärktes ytterligare under 1998. Det förtroende som uppnått efter konsolideringen av de offentliga finanserna har i hög grad bidragit till lägre räntor vilket i sin tur lagt en grund för den inhemska sektorns återhämtning. Nettoexporten, som under tidigare år givit ett starkt bidrag till BNP-tillväxten, har under året utvecklats svagare än väntat bland annat till följd av Asienkrisen. Tillväxten i BNP beräknas ha blivit knappt 3 procent 1998.

Privat konsumtion har sedan andra halvåret 1996 visat en uppåtgående trend och ökningen 1998 beräknas ha uppgått till 2,7 procent. I huvudsak berodde uppgången på ökad efterfrågan på varaktiga varor men även vissa typer av tjänster som underhållning och nöje, restaurang, teletjänster och utlandsresor ökade. Det är flera faktorer som bidrar till att förklara konsumtionsuppgången; hushållens förmögenhet, framtidsförväntningar och inkomstutveckling har alla utvecklats positivt under 1998. Stockholmsbörsen föll visserligen kraftigt under hösten men återhämtade sig relativt snabbt. Sammantaget steg börsen med 10,5 procent under året. Priserna på småhus har samtidigt ökat med 11,2 procent. Även nedgången i räntorna har bidragit till att stimulera konsumtionen.

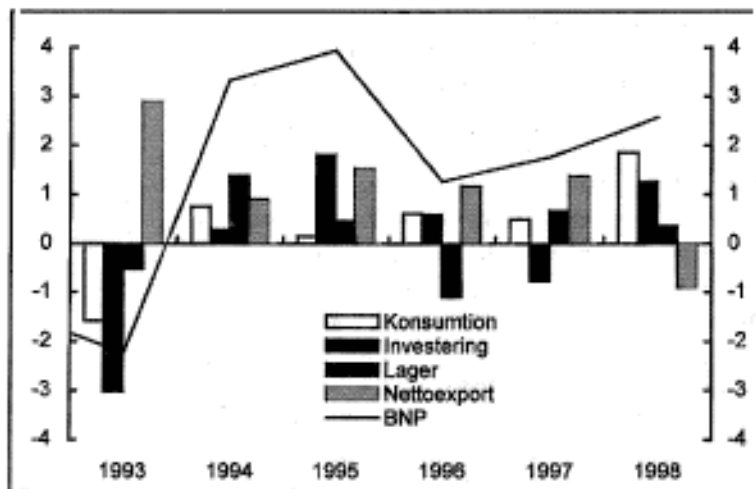
Bruttoinvesteringarna har efter en tillfällig svacka under 1997 återhämtat sig. Ett högt kapacitetsutnyttjande har lett till en kraftig ökning av framför allt näringslivsinvesteringarna. Även de offentliga investeringarna har ökat efter flera år av nedgång. Den förbättrade konjunkturen har bidragit till att de offentliga finanserna förbättrats i snabb takt. En viss del av överskottet har gått till ökade utgifter, framför allt har bidragen till kommunerna ökat.

Utrikeshandeln har under senare år ökat kraftigt. Exporten av varor och tjänster motsvarar för närvarande cirka 45 procent av BNP medan importen motsvarar närmare 40 procent. Asienkrisen och den svagare ekonomiska utvecklingen i omvärlden har inneburit att tillväxten i varu- och tjänsteexporten beräknas ha fallit från 12,8 procent 1997 till 5,1 procent 1998. På grund av stark inhemsk efterfrågan bedöms importen ha stigit med 8,9 procent 1998. Nettoexporten väntas därmed ha givit ett negativt bidrag till BNP-tillväxten under 1998.

Den högre aktiviteten i ekonomin har medfört att efterfrågan på arbetskraft ökade under 1998. Antalet sysselsatta ökade med 57 000 personer varav 38 000 sysselsattes i den privata tjänstesektorn. Sysselsättningsfallet i den offentliga sektorn upphörde under året och antalet sysselsatta ökade med 15 000 personer. Den öppna arbetslösheten föll med 1,5 procentenheter jämfört med 1997 och var i december 5,5 procent. Nedgången i arbetslösheten förklaras till största delen av den goda sysselsättningsutvecklingen.

Tillväxten i penningmängden MO, mätt som allmänhetens innehav av sedlar och mynt, var 5,1 procent 1998. Penningmängden M3, där även allmänhetens inlåning i bank samt bankcertifikat ingår, ökade med 2,1 procent. En bidragande orsak till den lägre ökningstakten för M3 var en minskning hushållsinlåningen under december 1998. Den sammanlagda kreditgivningen från banker och bostadsinstitut till hushållen ökade med 5,8 procent på årsbasis.

Diagram 5. Tillväxten och dess sammansättning, procent (BNP) respektive procentenheter

Den finansiella krisen på tillväxtmarknaderna i Asien intensifierades under året och drabbade även Ryssland och delar av Latinamerika. Det innebar att den sammantagna BNP-tillväxten i världen dämpades mer än vad som förutsågs för ett år sedan. Tillväxten i världsekonomin beräknas ha sjunkit från 4,0 procent 1997 till 2,0 procent 1998. Krisen medförde också ökad osäkerhet på de finansiella marknaderna runt om i världen som yttrade sig i tvära kast aktiekurserna.

Asienkrisen har bidragit till att signaler om en konjunkturavmattning blivit något mer tydliga i USA under 1998, även om den inhemska efterfrågan bar utvecklats väl. Den privata konsumtionen beräknas ha ökat med 4,7 procent och bruttoinvesteringarna med 8,9 procent.

Förväntningar om försämrade tillväxtmöjligheter under de närmaste åren föranledde den amerikanska centralbanken under hösten att i tre steg sänka styrräntan med sammanlagt 0,75 procentenheter till 4,75 procent. De försämrade tillväxtutsikterna berodde både på finansiell oro som begränsade förutsättningarna för den inhemska efterfrågan och minskade exportmöjligheter. Mer än hälften av USA:s exportmarknad utgörs av regioner där efterfrågan förväntas utvecklas mycket ogynnsamt 1999 (Japan, Latinamerika och Kanada).

Tillväxten inom euroområdet har varit god under 1998, även om Asienkrisen och dess vidare konsekvenser dämpat konjunkturuppgången. Den inhemska privata konsumtionen och investeringarna har utvecklats speciellt väl jämfört med 1997.

Inflationstakten, mätt med HIKP, föll under sommaren i Frankrike och Tyskland till den lägsta inom euroområdet med 0,6 respektive 0,7 procent. De högsta inflationstalen hade Irland och Italien med 3,0 respektive 2,2 procent. I genomsnitt har inflationen inom euroområdet varit drygt 1 procent, vilket är väl i linje med ECB:s mål för inflationsutvecklingen. ECB annonserade i oktober att det primära målet för penningpolitiken är prisstabilitet definierat som en årlig ökning av priserna i euroområdet mätt med HIKP på högst 2,0 procent. Detta mål skall uppnås på medelfristig sikt.

Till följd av EMU-starten den 1 januari 1999 har styrräntorna inom euroområdet konvergerat under de senaste åren. Differensen i styrräntor mellan flera länder var ändå förhållandevis stora fortfarande i början av 1998. Till exempel var styrräntan i Irland 6,75 procent och i Italien 5,50 procent medan den i Tyskland och Frankrike var 3,30 procent. Trots en viss konvergens under året bestod i stort sett differenserna ända till i början av december. I en gemensam aktion sänkte då euroområdets centralbanker sina styrräntor till 3,0 procent (med undantag av Italien som sänkte till 3,50 procent). Den gemensamma aktionen innebar en lättnad av penningpolitiken som skall ses mot bakgrund av den finansiella krisen i världsekonomin som bland annat förväntas medföra en starkt minskad exporttillväxt från euroområdet.

Den japanska ekonomin har fortsatt att utvecklas svagt och visar få tecken på att komma ur sin långvariga svacka. Ett positivt tecken är dock att bättre förutsättningar skapats för att lösa bankkrisen i och med att lagen om det ja-

panska bankstödet antagits. Den inhemska efterfrågan har varit fortsatt svag under året, framför allt till följd av minskade investeringar men också på grund av att privat konsumtion har minskat. Till detta kommer att exporten till Asien fallit kraftigt när efterfrågan sviktat i framförallt Sydostasien. Det kraftiga fallet i industriproduktionen som inträffade under första halvåret 1998 har dock bromsats. Men utvecklingen av industriproduktionen är fortfarande kraftigt negativ och förväntas bli –7,0 procent 1998.

Den finansiella krisen i Sydostasien som uppenbarades under våren 1997 har under 1998 utvecklats till en djup recession med fallande produktion samtliga ursprungliga krisländer (Indonesien, Sydkorea och Thailand). En effekt av krisen har varit att bytesbalansen förbättrats kraftigt i regionen. Ornsvängningen har skett genom att importen fallit kraftigt samtidigt som exporten har stagnerat. Den svaga exportutvecklingen beror på inhemska finansiella problem och en svag efterfrågan från länder i regionen. Tillväxten Kina, Indien och Taiwan är dock fortfarande stark och det har medfört att BNP i Asien (exklusive Japan) inte beräknas minska utan endast stagnera under 1998.

I Latinamerika har den finansiella krisen framför allt påverkat Brasilien. BNP förväntas under 1998 ha ökat med mindre än 1 procent och prognoser för 1999 pekar på en recession med följdverkningar i övriga Latinamerika. Mot denna bakgrund slöts i december 1998 ett avtal om ett stödpaket samordnat av Internationella valutafonden, IMF, på drygt 41 miljarder dollar. I paketet ingår även en åtstramning av finanspolitiken. Situationen i Ryssland förvärrades under året delvis till följd av den finansiella krisen. BNP förväntas sjunka med hela 6 procent.

Reporantan sänktes fyra gånger under 1998

I den inflationsrapport som presenterades i december 1997 bedömde Riksbanken att inflationen på ett till två års sikt skulle överstiga inflationsmålet på 2 procent. Utgångspunkten för den bedömningen var att ekonomin skulle nå fullt kapacitetsutnyttjande i slutet av 1999 och att lönerna skulle öka med 4 procent per år 1998–1999. Detta föranledde en höjning av reporäntan den 11 december 1997 med 0,25 procentenheter till 4,35 procent. Beslutet trädde kraft den 17 december. I rapporten konstaterade dock Riksbanken att inflationsbilden inte var entydig. Den begynnande Asienkrisen skulle kunna leda till en kraftigare försvagning av den internationella konjunkturen och därmed lägre inflationsutsikter.

I mars 1998 framstod inflationsutsikterna som mer dämpade än i huvudscenariot i den föregående inflationsrapporten. En av orsakerna var att Asienkrisen nu bedömdes bli mer utdragen och allvarlig. En annan orsak var att olje- och råvarupriserna fallit kraftigt samt att de löneavtal som slutits under vintern indikerade något lägre ökningstakt än tidigare förutsetts, i storleksordningen 3,5–4 procent per år under 1998–2000. Den inhemska konjunkturbilden var emellertid i stora drag oförändrad och ekonomin som helhet väntades nå fullt kapacitetsutnyttjande någon gång under 2000. I inflationsrapportens huvudscenario förutsågs att inflationen marginellt skulle överskrida

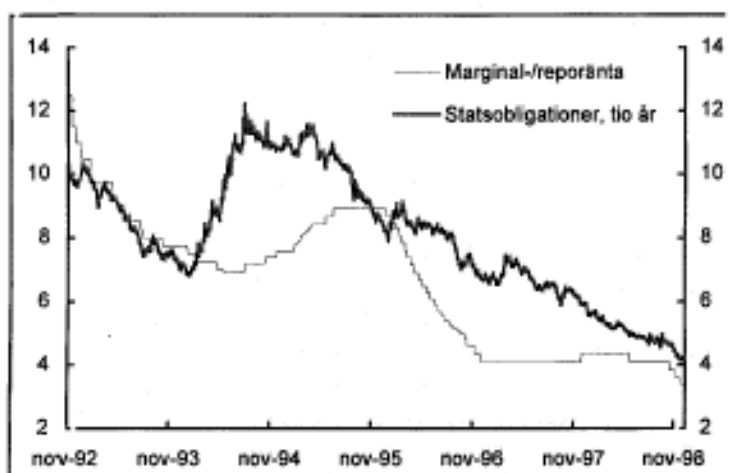
målet 12 på ett till två års sikt. Detta talade för en viss skärpning av penningpolitiken. 1998/99:RB 1 Samtidigt gick det dock inte att utesluta att Asienkrisen kunde förvärras ytterligare. Riksbanken lämnade därför reporäntan oförändrad tills vidare.

Prisutvecklingen under senvåren var därefter mer dämpad än vad Riksbanken väntat. Speciellt var prisutvecklingen på varor som importeras eller utsätts för importkonkurrens svag. Detta berodde dels på att olje- och råvarupriserna fortsatte att minska, dels på att den svaga tillväxten i Asien nu börjat sprida sig till andra delar av världsekonomin. Samtidigt ledde de låga inflationsförväntningarna till en fortsatt återhållsamhet i de löneavtal som slöts under våren. Riksbankens konjunktursyn var i stort sett oförändrad, dock indikerade den starka produktivitetsutvecklingen att det skulle finnas en viss överkapacitet även på två års sikt. Sammantaget framstod därför inflationsutsikterna som mer dämpade än tidigare. I huvudscenariot i Riksbankens inflationsrapport som publicerades i juni bedömdes inflationen på ett till två års sikt bli lägre än målet på 2 procent. Osäkerhetsbedömningen, som förelåg med en risk för en betydande internationell konjunkturedgång, understödde bilden av en mer dämpad inflationsutveckling. Mot denna bakgrund beslutade Riksbanken den 4 juni att sänka reporäntan med 0,25 procentenheter till 4,10 procent. Beslutet trädde i kraft den 10 juni.

I inflationsrapporten som publicerades i september bedömde Riksbanken att inflationen på ett till två års sikt skulle bli något lägre än målet. Vid slutet av prognosperioden förväntades dock inflationen bli ungefär 2 procent och därmed överensstämma med målet. Det var framför allt två mot varandra verkande faktorer som Riksbanken ansåg skulle bli avgörande för inflationsutsikterna och penningpolitikens fortsatta uppläggning. Å ena sidan kunde den internationella konjunkturen utvecklas svagare än vad som förutsattes i huvudscenariot, vilket skulle leda till lägre inflation. Å andra sidan hade osäkerheten kring kronkursen förstärkts under sommaren och en mer varaktigt svag krona skulle kunna leda till ett ökat inflationstryck. Till bilden hörde också att den finansiella oron i världen och i Sverige gjorde den framtida utvecklingen ytterst svårbedömd. Riksbanken avstod därför från att ändra reporäntan.

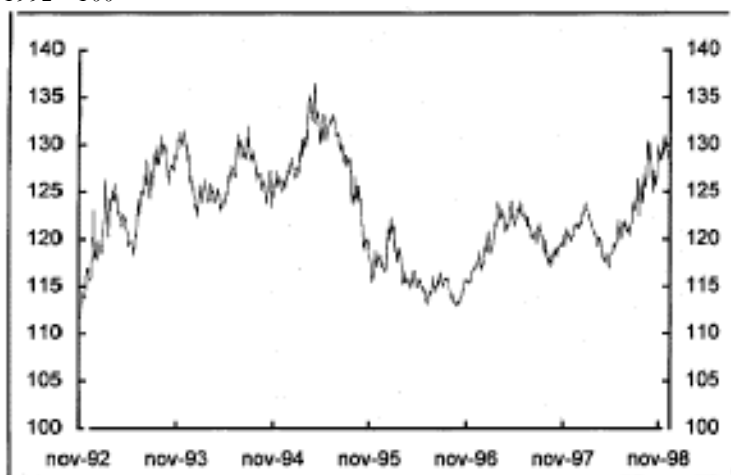
Under hösten tilltog turbulensen på de internationella finansiella marknaderna. Den finansiella krisen bidrog till att kronan snabbt deprecierade och nådde sin svagaste nivå på tre år. Med tanke på de ekonomiska grundförutsättningarna med god tillväxt, låg inflation och växande överskott i de offentliga finanserna föreföll den snabba och kraftiga kronförsvagningen dock omotiverad. För att understryka denna uppfattning intervenerade Riksbanken på valutamarknaden den 7 oktober och köpte kronor mot utländsk valuta.

Under förutsättning att inflationsmålet inte är i farozonen kan det vara motiverat för Riksbanken att verka för en stabil växelkurs utveckling. Det primära för penningpolitikens uppläggning är hur inflationsutsikterna förhåller sig till målet och växelkursen är en av flera indikatorer som är av betydelse för Riksbankens inflationsbedömning. Samtidigt är växelkursen viktig för den realekonomiska utvecklingen. En volatil växelkurs med tvära kast kan störa resursfördelningen i ekonomin.

Allt eftersom den internationella finansiella krisen förvärrades stod det klart att den kunde antas få större reala konsekvenser än tidigare förutsett. Framför allt bidrog betalningsinställelsen i Ryssland i augusti till detta, men också kollapsen för den amerikanska hedgefonden Long Term Capital Management. Ny statistik från IMF och OECD föranledde ytterligare nedjusteringar av tillväxt- och inflationsprognosema för OECD-området. De effekter detta i sin tur skulle kunna få på svensk tillväxt och inflation bedömdes motverka den stimulerande effekten av kronförsvagningen. Mot bakgrund av detta beslutade Riksbanken den 3 november att sänka reporäntan från 4,10 procent till 3,85 procent. Sänkningen av reporäntan följdes av ett beslut den 12 november att sänka in- och utlåningsräntorna i räntekorridoren med 0,5 procentenheter. De nya in- och utlåningsräntorna sattes till 3,25 respektive 4,50 procent. Beslutet trädde i kraft den 18 november.

Diagram 7. Nominell effektiv växelkurs (TCW-vägd), index: 18 november 1992= 100

När räntekorriden sänktes hade också Riksbankens inflationsbedömning tagit fastare former. Den samlade bedömningen pekade på att inflationen med viss marginal skulle underskrida inflationsmålet på ett till två års sikt. Riksbanken beslutade därför att sänka reporäntan den 24 november med ytterligare 0,25 procentenheter till 3,60 procent.

I inflationsrapporten som publicerades i december framstod tillväxtutsikterna som något sämre än i den föregående inflationsrapporten. Även de internationella konjunkturutsikterna framstod som mer dämpade. Riksbanken bedömde att den lägre tillväxten skulle medföra att det kommer att finnas ledig kapacitet i ekonomin på ett till två års sikt. Riksbankens tidigare räntesiinkningar och kronförsvagningen bedömdes delvis motverka effekterna av detta. Den sammantagna bedömningen var dock att den underliggande inflationen skulle komma att underskrida målet och att temporära effekter komma att dämpa inflationen ytterligare. KPI bedömdes uppgå till 1,2 procent i slutet av 1999 och 1,4 procent i slutet av 2000. Mot denna bakgrund beslutades att sänka reporäntan den 15 december med 0,20 procentenheter till 3,40 procent.

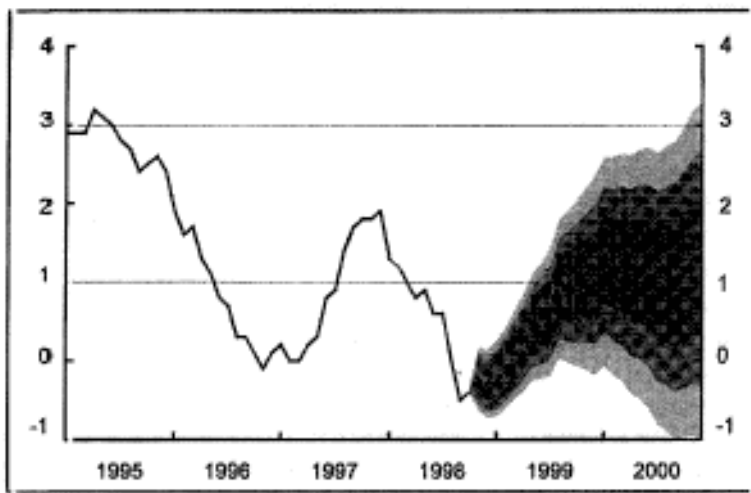
Prisstabilitetsmålet lagfästs

Sedan början av 1993 har Riksbanken arbetat med ett av riksbanksfullmäktige formulerat inflationsmål som ledning för penningpolitiken. Inflationen skall begränsas till 2 procent i årlig förändringstakt med ett toleransintervall på ± 1 procentenhet. Denna politik måste hittills i allt väsentligt betraktas som framgångsrik och bekräftar att en de facto självständig centralbank kan innebära tydliga fördelar vid genomförandet av penningpolitiken.

Den 25 november 1998 antog riksdagen en ny lagstiftning vars syfte är att stärka Riksbankens självständighet. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1999. Den viktigaste komponenten i den nya lagen är att målet för penningpolitiken finns fastlagt. Målet skall vara att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken skall också främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Den nya lagstiftningen speglar väl de ekonomisk-politiska motiven för en självständig centralbank. Ett prisstabilitetsmål riskerar att bli verkningslöst om allmänheten saknar förtroende för att det skall efterlevas. Genom att på olika sätt institutionalisera målet kan förtroendet för att det skall upprätthållas stärkas och därigenom penningpolitikens verkningsgrad förbättras. Ett sätt att institutionalisera prisstabilitetsmålet är att i lag ange att penningpolitiken skall syfta till att uppnå detta mål, och att delegera ansvaret för penningpolitiken till en självständig centralbank som ges frihet att utforma penningpolitiken mot prisstabilitetsmålet.

En penningpolitisk ram, bestående av en inom givna ramar självständig centralbank under demokratisk kontroll med ett prisstabilitetsmål har varit grunden för flera utländska centralbanksreformer. Detta synsätt präglade också utformningen av den institutionella ramen för ECB, som den kommit till uttryck i Maastrichtavtalet och stadgan för ECBS och ECB.

Anm. Osäkerhetsintervallen visar det intervall inom vilket inflationen med 50, 75 och 90 procents sannolikhet bedöms hamna.

Osäkerheten i inflationsbedömningen

Den konjunktur- och inflationsbedömning som redovisas i inflationsrapporterna är av olika orsaker förenad med osäkerhet. För att belysa denna osäkerhet publicerar Riksbanken sedan december 1997 ett osäkerhetsintervall för inflationsbedömningen. Från och med den inflationsrapport som publicerades i juni 1998 beräknades osäkerhetsintervallen, liksom sannolikhetsfördelningen för den samlade inflationsbedömningen, på ett nytt sätt. Avsikten med förändringen var att förtydliga den osäkerhet som finns prognosen och huruvida risken för prognosfel är större uppåt eller nedåt. Diagram 8 visar den grafiska utformningen av osäkerhetsintervallen och representerar situationen i början på december 1998.

Själva beräkningen av osäkerhetsintervallen är delvis subjektiv men baseras även på historiska samband. Subjektiva bedömningar görs på två egenskaper hos prognosfördelningen: om det finns skäl att vara mer eller mindre osäker än vanligt, och om risken för prognosfel är symmetrisk eller om det finns en obalans mellan risken uppåt eller nedåt. Intervallen illustrerar det faktum att inflationsbedömningar är genuint osäkra. Det finns osäkerhet både om vilka störningar som ekonomin utsätts för och själva transmissionsmekanismen.

En av Riksbankens huvuduppgifter är att med riksbankslagens formulering ”främja ett säkert och effektivt betalningsväsende”. I Sverige används i allt väsentligt två typer av betalningsmedel; kontotillgodohavanden samt sedlar och mynt. Uppskattningsvis 90 à 95 procent av värdet av alla de betalningar som görs i ekonomin baseras på tillgodohavanden på olika slag av inlåningskonton. Betalningssystemet är det system som gör det möjligt att genomföra betalningar via konton i stället för att enbart använda sedlar och mynt.

Betalningssystemet

Behovet av övervakning av betalningssystemet följer av att ett väl fungerande betalningssystem fungerar som smörjmedel för hela ekonomin. Det leder till lägre kostnader och mindre risker i produktionen av varor och tjänster och främjar därigenom tillväxt och sysselsättning. På motsvarande sätt kan en störning i betalningssystemets funktioner få negativa konsekvenser för hela samhällsekonomin. Kriser i betalningssystemet kan medverka till att den samhällsekonomiska utvecklingen kommer in i en ond cirkel av fallande produktion, stigande arbetslöshet och deflation. Under ett sådant förlopp försämrar också förutsättningarna för centralbanken att bedriva penningpolitik. Riksbanken redovisar sedan hösten 1997 halvårsvis sin bedömning av stabiliteten i det finansiella systemet i en rapport, finansmarknadsrapporten.

Riksbankens arbete med att övervaka den finansiella stabiliteten är uppdelat i två områden. Detta hänger samman med att betalningssystemet kan sägas bestå av två delar; infrastruktur och finansiella företag.

Infrastrukturen är de tekniska och administrativa system som gör det möjligt att genomföra transaktioner mellan finansiella företag och övriga aktörer i ekonomin, samt även mellan finansiella företag. Till infrastrukturen räknas också de system som gör det möjligt att ingå och genomföra affärer med finansiella tillgångar. Infrastrukturen omfattar marknadsplatser där finansiella tillgångar handlas, clearingssystem där betalningsuppdrag sammanställs, samt avvecklingssystem där ägande- och panträtter avseende finansiella tillgångar registreras och slutgiltigt överförs.

Normalt är det enbart vissa finansiella företag som har tillträde till betalningssystemets infrastruktur och därmed behöver privatpersoner och företag vända sig till dessa när de skall använda sig av systemet. Bankerna är de centrala företagen i betalningssystemet och det är därmed bankerna, och synnerhet de fyra stora bankkoncernerna, som står i fokus för Riksbankens analys av det finansiella systemet. Systemkriser kan utlösas om en bank av något skäl inte kan fullgöra sina betalningsåligganden och finansiella problem spridas genom betalningssystemet. Det är risken för detta som Riksbanken behöver analysera och försöka motverka.

Beskrivningen av utvecklingen inom betalningssystemet och Riksbankens roll som övervakare av detta följer i fortsättningen den ovan beskrivna uppdelningen.

Analysramen

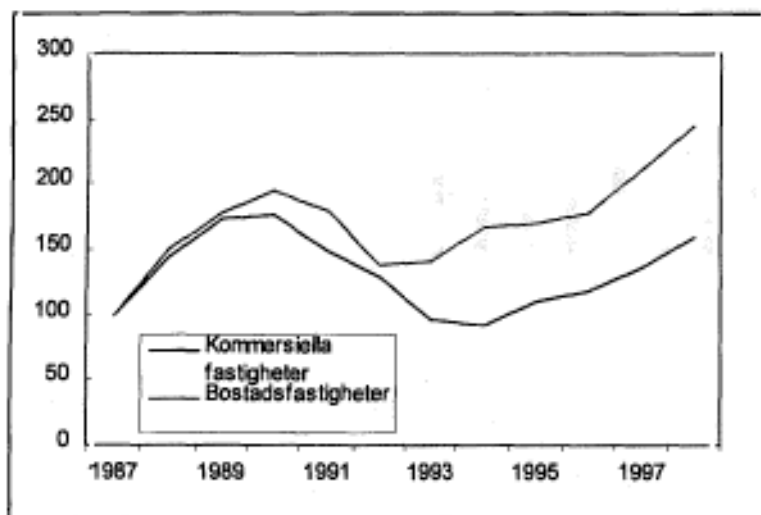
En viktig del i Riksbankens övervakning av stabiliteten i betalningssystemet är att löpande följa och utvärdera riskerna i banksektorn. Riksbanken har under de senaste två åren fokuserat på att utveckla en analysram för att kunna genomföra dessa utvärderingar. Såväl analysramen som Riksbankens syn på stabiliteten i betalningssystemet har utgjort det huvudsakliga innehållet i finansmarknadsrapporten. Analysen är uppdelad i marknadsanalys och riskanalys.

Marknadsanalysen är inriktad på konkurrenskraften i banksektorn. Utgångspunkten är att ett konkurrenskraftigt banksystem med tillfredsställande lönsamhet är en av grunderna för ett finansiellt system. Svag intjäningsförmåga i bankerna riskerar leda till ökat risktagande, som kan leda till betydande förluster och ökad risk för betalningsinställelser. En viktig beståndsdel av marknadsanalysen är kostnadsutvecklingen i banksektorn. Marknadsanalysen diskuterades i den första finansmarknadsrapporten som utkom i november 1997.

Riskanalysen tar sikte på de finansiella riskerna som bankerna tar i sin verksamhet. Den andra finansmarknadsrapporten, som utkom i maj 1998, innehöll en genomgång av de riskerna som banker utsätts för i sin verksamhet. Särskild uppmärksamhet gavs åt kreditriskerna i bankernas utlåning till hushåll och företag, eftersom dessa historiskt har visat sig kunna vara betydande. Huvudsyftet med analysen var att visa sambandet mellan kreditrisken i bankerna och den makroekonomiska utvecklingen. Analysen av kreditriskerna visade att stabilitetssläget i banksektorn var tillfredsställande. Tecken på att det skulle föreligga risk för mer omfattande kreditförluster i samband med den uppåtgående konjunkturen har inte kunnat konstateras. Det är ofta i samband med konjunkturuppgångar som riskerna i bankernas kreditportföljer byggs upp. I rapporten uppmärksammades emellertid den snabba ökningen i fastighetspriserna som ägt rum, främst i storstadsregionerna. I rapporten gjordes även en bedömning av utvecklingen av betalningsförmågan hos olika kategorier av låntagare.

I den tredje finansmarknadsrapporten, som presenterades i november 1998, fokuserades på motparts- och avvecklingsrisker som uppstår i samband med transaktioner mellan finansiella företag. Utgångspunkten är frågan om vad som händer om en motpart i en affär på finansmarknaden inte kan prestera enligt sina åtaganden. Detta kan ge upphov till olika slag av förluster för den andra parten beroende på vilken typ av affär och i vilket skede av affären som problemet aktualiseras. Transaktionerna mellan finansiella företag utgör i praktiken kopplingen mellan bankerna och betalningssystemet. Genom analysen av motparts- och avvecklingsrisker kopplas således de två huvuddelarna i Riksbankens analys av det finansiella systemets stabilitet samman. I rapporten konstaterades att bankerna har stora exponeringar i form av motparts- och avvecklingsrisk. Detta är särskilt tydligt på den svenska bankmarknaden som kännetecknas av ett fåtal stora banker. Detta förstärker

Diagram 1. Priser på kommersiella och bostadsfastigheter i storstadsområdena, index: 1987=100

Källor: Riksbanken och Catella Infonation.

risken för spridningseffekter i det finansiella systemet om en bank får betydande problem. Riksbanken kommer därför även fortsättningsvis att följa utvecklingen av dessa risker i de svenska bankerna. Andra beståndsdelar i riskanalysen är likviditetsrisk och marknadsrisk.

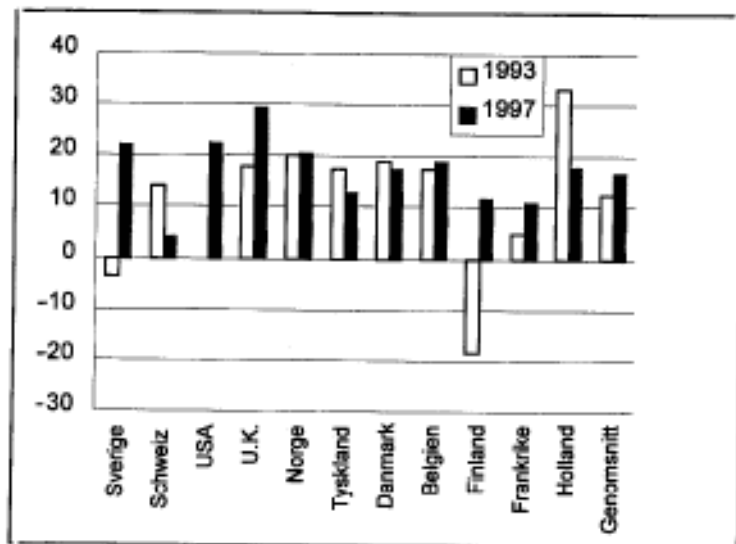
Stabiliteten i den svenska banksektorn

I den senaste finansmarknadsrapporten konstaterades att det finns vissa tecken på att riskerna som är förknippade med bankernas utlåning är på väg att byggas upp, i första hand genom fastighetssektorns utveckling. Dock kan denna utveckling till stor del förklaras av ekonomiska faktorer, som exempelvis fallande räntor. Det är också naturligt att en viss uppbyggnad av kreditrisk sker i en stark konjunktur.

Den internationella oron på finansmarknaderna ökar osäkerheten avseende bedömningar av stabiliteten i det finansiella systemet. Betalningsinställelser större internationellt verksamma banker är ett sätt genom vilket problemen skulle kunna sprida sig till svenska banker. Svenska bankers direkta exponeringar mot problemländer är förhållandevis små och de svenska bankerna ser för närvarande starka ut i en internationell jämförelse. Detta bidrar till att de kan komma att klara en internationell turbulens bättre än andra länders banker. Utvecklingen av lönsamheten ser tillfredsställande ut, även om den internationella oron kan leda till något lägre resultat. Den goda konkurrenskraften svenska banker stärker stabiliteten och den sammantagna bedömningen den senaste finansmarknadsrapporten var att det svenska finansiella systemet för närvarande är stabilt.

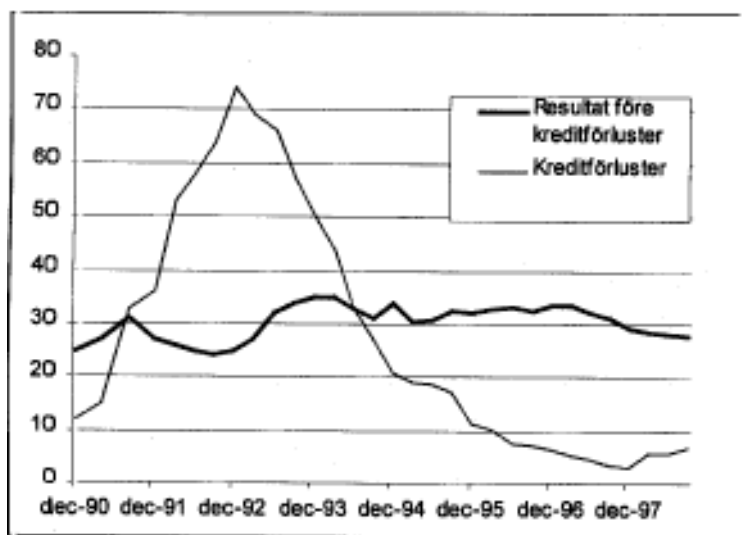
Diagram 2. Avkastningen på det egna kapitalet före skatt i banksystem i olbka länder; procent

1998/99:RB1

Källa: Bankstat.

Diagram 3. Bankkoncernernas resultatutveckling, glidande tolv månaderstal, miljarder kronor

Källor: Riksbanken och årsredovisningar.

Betalningssystemets infrastruktur

Allmän analys och övervakning

Riksbankens arbete med betalningssystemets infrastruktur syftar till att verka för minskade systemrisker och ökad effektivitet i systemet. RIX-systemet är ett system för stora betalningar och stora betalningar medför stora risk-

exponeringar. Därför är det ur stabilitetssynpunkt viktigt att Riksbankens analys i allt väsentligt är inriktad på de stora betalningarna. Dessa medför också ett behov av att följa utvecklingen för de system som hanterar värdepapper och som, utöver det faktum att de hanterar mycket stora belopp, är av väsentlig betydelse för en fungerande värdepappersmarknad och därmed för Riksbankens andra huvuduppgift – penningpolitiken. De aktuella svenska värdepapperssystemen är OM Gruppens, OM, och Värdepapperscentralens, VPC, system¹, där stora värden hanteras och där likvidavvecklingen sker via RIX-systemet. Brister i denna typ av system kan få betydande negativa effekter på den finansiella marknaden.

RIX-systemet

Under de senaste två åren har ett förändringsarbete skett inom RIX-systemet dels med syfte att förbättra stabiliteten och effektiviteten, dels som ett led i anpassningen till EMU. Detta förändringsarbete kommer att fortsätta under 1999.

En ny kommunikationsmetod, meddelandehantering genom Swift-kommunikation², har successivt införts sedan juni 1997 och används sedan september 1998 för alla betalningar som deltagarna initierar i RIX-systemet. Deltagarna i RIX-systemet ges därmed möjlighet att integrera sina egna system med RIX-systemet, vilket medför möjlighet för en deltagare att processa en större volym betalningar. Det gemensamma betalningssystemet mellan EU:s centralbanker, Target³, är baserat på Swift-kommunikation. Den tidigare kommunikationstekniken, ett egetutvecklat system och förhyrda telefonledningar, används av deltagarna för övervakning av avvecklingskontot samt kan fungera som back-up i händelse av avbrott i den ordinarie kommunikationen.

Under 1998 har även marknadsvärdering införts av de värdepapper som bankerna pantsätter som säkerhet för sin upplåning i Riksbanken. Tidigare kunde panter belånas till 97 procent av det nominella värdet, men sedan april 1998 sker en marknadsvärdering av panter varje morgon. Säkerhetens värde justeras sedan med ett visst avdrag, så kallat haircut, på 2 procent. En annan förändring avseende pantsättning är att det inte längre är möjligt att använda papper som är emitterade av ett närstående institut för pantsättning i RIX-systemet (i praktiken att en bank som deltar i RIX-systemet inte kan pantsätta värdepapper som emitterats av det egna bostadsinstitutet).

¹OM:s system för registrering av derivatkontrakt som är noterade på OM Gruppens börser respektive VPC:s system för räntebärande värdepapper och aktier noterade på Stockholms Fondbörs.

²SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) är en bankägd organisation som driver ett världsomspännande nätverk för utbyte av finansiella meddelanden.

³Trans-European Automated Realtime Gross Settlement Express Transfer System.

Även om Sverige inte deltar i EMU från starten så ingår Riksbanken i det gemensamma betalningssystemet, Target. Detta system används i första hand för avveckling av de penningpolitiska transaktionerna för EMU, men även bankerna ges möjlighet att avveckla betalningar inom hela EU-området på ett snabbt och säkert sätt. Target avveeldar endast betalningar i euro. Riksbanken har under 1998 färdigställt ett parallellt system till RIX-systemet, E-RIX, som fungerar som Riksbankens del av infrastrukturen för Target. Systemet har successivt utvecklats och testats under de senaste åren och startade den 4 januari 1999.

Deltagarna har separata avvecklingskonton i euro hos Riksbanken från vilket betalningar i euro kan sändas och tas emot, både inom landet och gränsöverskridande. Under hösten 1998 blev det även klart att centralbanker i EU-länder utanför EMU har möjlighet att mot säkerhet i värdepapper erbjuda sina respektive banker intradagslikviditet i euro, som för Sveriges del är begränsad till en miljard euro. Denna intradagslikviditet fördelas mellan deltagarna huvudsak i förhållande till respektive banks storlek. Det är möjligt att använda svenska statspapper och bostadsobligationer som säkerheter för intradagsupplåning i euro. Under 1998 har även rntiner för gränsöverskridande pantsättning av värdepapper utarbetats. Detta innebär att en bank kan erhålla kredit hos ett lands centralbank mot säkerhet som pantsätts via ett annat lands centralbank.

Värdepappersavveckling

VPC och värdepapperscentralerna i Danmark och Norge har under 1998 fört inledande diskussioner om att skapa ett framtida gemensamt clearing- och avvecklingssystem för de tre ländernas värdepappersmarknader. Eftersom värdepapperssystemen avvecklar likviditet av sina affärer i centralbankerna har Riksbanken varit involverad i detta samarbete. Under året har arbete också bedrivits tillsammans med VPC i syfte att förbättra likviditetsavvecklingen i samband med VPC:s avveckling av värdepappersaffärer.

Under första halvåret 1998 genomfördes i den Europeiska centralbankens regi en utvärdering av de värdepappersavvecklingssystem som idag finns inom EU. Utvärderingen gjordes mot bakgrund av de normer som ställts upp i syfte att minska de risker som centralbankerna kan exponeras för både vid penningpolitisk och betalningssystemrelaterad utlåning till bankerna. Resultaten av utvärderingen publicerades i september. VPC var ett av de två system som godkändes utan särskilda reservationer eller kommentarer.

År 2000-problemet

I den svenska finanssektorn har arbetet med att förebygga stömningsrisker till följd av millennieskiftet pågått en längre tid. Finansinspektionen har på regeringens uppdrag nära följt detta arbete, formulerat krav på instituten och successivt avrapporterat hur omställningsarbetet fortskrider. Även Riksbanken

har bedrivit ett omställningsarbete när det gäller Riksbankens interna system, och beträffande sedel- och mynthanteringen.

Riksbankens ansvar för betalningsväsendet innebär att Riksbanken måste ta ett övergripande ansvar också för denna fråga gentemot banker och andra finansiella företag som har en roll att spela i detta sammanhang. Flertalet företag i finanssektorn – liksom Riksbanken – närmar sig nu det skede då externa tester, det vill säga tester tillsammans med system utanför den egna organisationen, skall genomföras. Därmed kommer också bilden att bli tydligare när det gäller att bedöma det samlade finansiella systemets förmåga att hantera omställningsproblemen och de behov som kan finnas av initiativ och åtgärder av mer övergripande karaktär. Riksbanken har mot den bakgrunden samlat företrädare för finanssektorn och för berörda myndigheter som skall diskutera hanteringen av dessa frågor. Parallellt med detta kommer självfallet de enskilda institutens förberedelsearbete att fortsätta, liksom Finansinspektionens uppföljning av detta arbete.

Riksbanken bedriver även ett internt omställningsarbete när det gäller de egna datasystemen samt vad beträffar sedel- och mynthanteringen. Redan 1997 genomförde Riksbanken en inventering av sina egna system. Under våren 1998 inriktades arbetet på att analysera och korrigera felaktiga system samt kontakta leverantörer och begära in år 2000 status på deras produkter. Samtidigt pågick ett arbete med att bygga separata år 2000 datormiljöer för tester. Under hösten testades flera av de enskilda systemen. Även Riksbankens inbäddade system, som styrning av hissar och ventilationsanläggningar m.m., utvärderades under 1998. Specialdestinerade extra investeringar gjordes för att bland annat öka kapaciteten i testmiljöer.

Enskilda tester avslutas tidigt under våren och testarbetet inriktas därefter på att verifiera att de centrala systemen på Riksbanken kan kommunicera med varandra. Samtidigt genomförs tester med externa parter som RIX-deltagarna, ECB och rapportörer av statistikuppgifter. Arbetet med att ersätta och därefter testa felaktiga komponenter i fastighetssystem och säkerhetssystem avslutas. Enligt tidplanen skall alla system vara testade och godkända till halvårsskiftet 1999. Även under 1999 måste extra investeringar göras i den tekniska miljön för att klara övergången till år 2000.

Varje avdelning tar fram reservplaner. Detta arbete skall vara avslutat i september 1999 och samtidigt höjs beredskapen. Under de mest kritiska månaderna kring millennieskiftet råder ändringsstopp vad avser komponenter, system, program och dylikt och beredskapen för att rätta eventuella felaktigheter är extra hög.

Riksbankens planering inför millennieskiftet innefattar även ökad beredskap vad gäller tillförseln av kontanter. En åtgärd har varit att införa tillfälligt stopp för makulering av slitna sedlar.

Marknaden för massbetalningar

Riksbanken har även en viss, mer begränsad övervakningsroll inom massbetalningsområdet; hushållens och företagens betalningar. Under 1998 har ökad vikt lagts vid massbetalningsområdet. Arbete har bedrivits med kart-

läggning av specifika effektivitets- och stabilitetsaspekter inom området. Ett liknande internationellt arbete pågår inom centralbankssamarbetet i GIO. Avsikten är att identifiera de områden som är intressanta ur ett centralbanksperspektiv, definiera centralbankens roll inom massbetalningarna samt hur detta ansvar skall hanteras i det dagliga arbetet.

Som en del i arbetet har en studie genomförts i syfte att kartlägga de faktorer som kan leda till motsättningar mellan marknadsaktörerna beträffande tillträdesvillkor — till exempel i form av prissättning — till viktiga infrastrukturella system inom betalningsväsendet och som kan ha negativa konsekvenser från effektivitetsperspektivet. Liknande motsättningar kan uppstå samband med lanseringen av nya betalningssystem och fördröja innovationsutvecklingen. Eftersom de studerade frågorna har tydliga konkurrensimplikationer har Riksbanken här samarbetat med Konkurrensverket.

En av slutsatserna av arbetet var att Riksbanken har en roll vad gäller främjandet av samarbete mellan marknadsaktörerna beträffande betalningsinfrastruktur och teknologiska innovationer. Under våren 1998 anordnade Riksbanken en konferens till vilken alla marknadsaktörer inom massbetalningsområdet inbjöds. Syftet var att erbjuda ett forum för diskussion som kunde bidra till att lösa motsättningar och identifiera gemensamma intressen.

Betalningsmedelsförsörjningen

Riksbanken skall svara för landets försörjning av sedlar och mynt. Riksbankens elva kontor samt åtta depåer, varav fyra drivs av posten och fyra av Securitas Värde AB, förser banker och post med sedlar och mynt till en av Riksbanken fastställd servicenivå. Huvudparten av betalningsmedelsavdelningens verksamhet är intäktsfinansierad. Av avdelningens tre delverksamheter är en finansierad till självkostnad, en till självkostnad med en riskmarginal och den tredje delverksamheten finansierad med medel från Riksbanken.

Översyn av kontanthanteringen

Under 1997 genomfördes en översyn av kontanthanteringen på betalningsmedelsavdelningen. Som ett resultat av översynen presenterade betalningsmedelsavdelningen ett förslag till omorganisation av verksamheten. Den operativa, fysiska hanteringen av kontanter inom betalningsmedelsavdelningen avskiljs från Riksbanken och placeras i ett särskilt bolag som i varje fall under en övergångsperiod är helägt av Riksbanken. Fullmäktige tog den 17 december ett principbeslut i enlighet med förslaget. Genom delningen av betalningsmedelsavdelningen blir Riksbankens myndighetsroll tydligare och fokus in-riktas på tillsyn och analys.

Sedlar och mynt

Värdet av utelöpande sedlar och mynt uppgick vid utgången av 1998 till cirka 86,3 miljarder kronor, vilket är en ökning med 4,2 procent under året. Antalet

utelöpande sedlar minskade samtidigt med 1 procent. Tabell 1 visar utvecklingen av utelöpande sedelmängd i värde.

1998/99:RB1

Tabell 1. Utelöpande sedlar, värde

Genomsnitt per år. Miljoner kronor

Valör	1993	1994	1995	1996	1997	1998
5 kronor	95	94	94	93	92	91
10 kronor	375	327	305	291	270	270
20 kronor	1 227	1 452	2 684	1 328	1 213	1 275
50 kronor	429	225	178	687	885	914
100 kronor	11 781	11 032	10 373	9 698	9 356	9 080
500 kronor	15 484	17 313	19 375	21 266	23 390	25 459
1 000 kronor	35 558	36 256	35 940	35 294	36 284	37 534
Summa	64 949	66 699	68 949	68 657	71 501	74 623

Arbetet med att höja kvaliteten på utelöpande sedlar har fortsatt under 1998.

Inför demonteriseringen vid årsskiftet 1998/99 av sju äldre sedeltyper genomförde Riksbanken under hösten 1998 en informationskampanj. Eftersom det fortfarande vid årsskiftet 1998/99 cirkulerade betydande mängder av dessa sedlar ute i samhället förlängde Riksbanken i januari 1999 den avgiftsfria inlösningsperioden fram till den 31 mars. Dessutom genomförde Riksbanken under hösten en provkampanj för utröna hur stor möjligheten var att få ut cirkulation mynt som ligger hos allmänheten. Av statistik att döma rör det sig om betydande mängder mynt. Kampanjen genomfördes i ett område norr om Stockholm och gav en viss återcirkulation av mynt.

Minnesmynt i valörerna 1 000 kronor och 200 kronor gavs ut i september 1998 med anledning av att 25 år förflutit sedan H M Konungen tillträdde som regent.

Antalet falska sedlar som upptäcks i cirkulation har varit relativt konstant de senaste åren och dessutom lågt i en internationell jämförelse.

Riksbankens regler för kassahantering har setts över för att förstärka den interna kontrollen. Översynen har inneburit ett omfattande arbete inom avdelningen centralt och på alla kontor. Åtgärdsplaner för ökad efterlevnad av reglerna samt aktualisering av regler, har upprättats vid alla kontor samt följt upp centralt.

Arbetet inom Internationella valutafonden och G10

Internationella valutafonden, IMF, är en organisation för internationellt monetärt samarbete. Fonden granskar fortlöpande medlemsstaternas ekonomiska utveckling och ger vid behov temporär finansiering till medlemsstater som drabbats av betalningsbalansproblem. De länder som erhåller sådan finansiering träffar överenskommelse med IMF om ekonomiska reformer för att komma till rätta med eventuella fundamentala obalanser i ekonomin.

Sverige utgör tillsammans med de övriga nordiska länderna och de baltiska staterna en valkrets i IMF:s exekutivstyrelse och representeras i denna av en nordiskbaltisk exekutivdirektör⁴. Sveriges synpunkter på de ärenden som beslutas om i exekutivstyrelsen utarbetas av Riksbanken i samarbete med finansdepartementet. Riksbanken deltar också, vid sidan av finansdepartementet, i IMF:s interimskommittés möten samt vid IMF:s årsmöten.

Arbetet inom IME

Arbetet inom IMF var under 1998 främst inriktat på att stävja den internationella finansiella kris, som startade i Asien under andra halvåret 1997. Under 1998 spreds krisen till Ryssland och Brasilien.

Under 1998 pågick ratificeringen av medlemsländernas kvoter och av den ändring av IMF- stadgan som skall möjliggöra en särskild tilldelning av SDR⁵. Vidare trädde lånearrangemanget New Arrangements to Borrow, NAB, i kraft.

Ljusning i Sydkorea

Den bilaterala långivning, second line of defence, till Sydkorea som Sverige och andra industrinationer gav klartecken till 1997 aktualiserades inte under 1998.⁶ Under 1998 har ekonomin i landet förbättrats i flera avseenden. Tillväxten är dock fortfarande negativ och fortsatta reformer krävs bland annat bank- och företagssektorn.

Krisen i Ryssland

I Asienkrisens efterdyningar ökade under våren trycket på de finansiella marknaderna i Ryssland. Ett mycket stort kapitalutflöde satte press uppåt på räntenivån och omfattande interventioner krävdes för att försvara rubeln. Under maj inleddes förhandlingar med IMF om ett nytt ekonomisk-politiskt paket med förstärkt finansiellt stöd från IMF för att fylla på valutareservern och stärka förtroendet för rubeln.

⁴Posten som exekutivdirektör jämte ansvaret för koordineringen roterar mellan de nordiska länderna.

⁵SDR, särskilda dragningsrätter, är ett handelsvägt index av G5-ländernas valutor och innehas av centralbanker samt några multilaterala organisationer. SDR fungerar som ett komplement till ländernas valutareserver.

⁶Se Förvaltningsberättelsen för 1997: Internationellt finansiellt samarbete/IMF.

Den 20 juli godkände IMF:s exekutivstyrelse ett ekonomisk-politiskt reformprogram för Ryssland i kombination med finansiell assistans om 11,2 miljarder USD. IMF:s eget resursläge var dock ansträngt och lånearrangemanget General Arrangements to Borrow, GAB, en särskild kreditlina som ger IMF möjligheten att vid extraordinärt finansieringsbehov låna ytterligare resurser, aktiverades för att finansiera 8,5 miljarder USD av det nya fondprogrammet. Riksbanken bidrar med en andel på 200 miljoner USD som deltagare i GAB. Utlåningen sker till IMF som i sin tur lånar ut pengarna till Ryssland. Det är således IMF som står risken gentemot landet. När IMF:s exekutivstyrelse godkände lånearrangemanget utbetalades 4,8 miljarder USD. Ytterligare utbetalningar inom ramen för IMF-lånet var planerade till september och december 1998, men har skjutits på framtiden till följd av att Ryssland inte vidtagit de åtgärder som överenskomits i det ekonomisk-politiska reformprogrammet.

Krisen i Brasilien

Under hösten spred sig krisen till Brasilien som drabbades av stora kapitalutflöden bland annat till följd av betydande underskott i budgeten och bytesalansen. 1 december slöts ett avtal med IMF om ett ekonomisk-politiskt reformprogram. Som stöd för detta sattes ett finansieringspaket på totalt cirka 41,5 miljarder USD samman. Lånepaketet finansierades via tre kanaler: 18 miljarder USD från IMF, 9 miljarder USD från multilaterala utvecklingsbanker och 14,5 miljarder USD i form av BIS-utlåning⁷ för vilken bilaterala garantier gavs.

Av IMF-medlen finansieras drygt 12 miljarder USD via ett särskilt lånearrangemang, NAB (se nedan). Riksbanken deltar med 350 miljoner USD. Utlåningen sker till IMF som i sin tur lånar ut pengarna till Brasilien.

Utlåningen från BIS garanteras av centralbankerna i de 21 industriländer (bland annat G10) som deltar. För Sveriges del uppgår garantin till 300 miljoner USD. Eftersom en sådan garanti faller utanför Riksbankens ordinarie verksamhet har Riksbanken begärt statsgaranti för denna del av insatsen. Regeringen har för avsikt att föreslå riksdagen att en sådan garanti utfärdas.

Höjning av insatskapitalet i IMF

Mot bakgrund av en långsiktigt ökande efterfrågan på IMF:s resurser fattades ett principbeslut 1997 om att höja insatskapitalet i IMF, de så kallade kvoterna. Detta beslut bekräftades 1998. Därefter återstod för respektive land att godkänna och betala in höjningen. Ratificeringsprocessen bland IMF:s medlemsländer har pågått under hela 1998. Sedan medlemsländer med mer än 85 procent av fondkapitalet accepterat ökningen trädde IMF:s kvotökning kraft den 22 januari 1999.

⁷Bank for International Settlements, Banken för internationell betalningsutjämning (Basel).

Höjningen av insatskapitalet innebär att IMF:s finansiella kapitalbas förstärks från 1 645 miljarder SEK till 2388 miljarder SEK. För svensk del innebär höjningen att Riksbankens insatskapital höjs från 18 miljarder SEK till 27 miljarder SEK. Höjningen godkändes av riksdagen den 25 november 1998 och skall inbetalas under våren 1999. Samtidigt ratificerade riksdagen den ändring i IMF-stadgan som möjliggör en särskild SDR-tilldelning till vissa länder. Denna särskilda tilldelning är främst föranledd av att en femtedel av valufondens nuvarande medlemmar saknar SDR i sina valutareserver, eftersom de blivit medlemmar efter 1981, då SDR senast tilldelades.

HIPC-initiativet

Det så kallade HIPC-initiativet⁸, som startades av Världsbanken och IMF, förlängdes under 1998 för att gälla till och med 2000. Initiativet syftar till att ge skuldlättnad för de fattigaste och mest skuldsatta u-länderna om dessa genomför ekonomiska reformer. Initiativet omfattar samtliga typer av kreditorer, alltså inte endast Världsbanken och IMF. Sju länder har fått principbeslut om skuldlättnad⁹. Inte heller under 1998 nåddes någon enighet om hur IMF:s andel av denna lättnad skall finansieras.

Diskussion om den internationella finansiella arkitekturen

I april 1998 träffades finansministrarna och centralbankscheferna i G7-länderna samt 15 tillväxtekonomier för att diskutera och nå en bred samsyn om möjligheterna att förstärka det internationella finansiella systemets funktion. Initiativet var ett komplement till de ansträngningar inom området som bland annat görs i IMF:s och Världsbankens regi och gruppen kom att kallas Willardgruppen. Vid mötet identifierades tre nyckelområden för närmare analys i tre arbetsgrupper: ökad transparens och redovisningsskyldighet, förstärkning av nationella finansiella system och hantering av internationella finansiella kriser.

Arbetsgrupperna presenterade under året var sin rapport, som diskuterades av finansministrarna och centralbankscheferna i samband med IMF:s och Världsbankens årsmöte under hösten. Till denna diskussion inbjöds också Sverige.

Den första gruppen analyserade hur ökad transparens och redovisningsskyldighet kan förbättra ekonomins funktionssätt. Gruppen tittade också på vilken typ av statistik och annan information som behövs för att bättre kunna förutse och hantera internationella finansiella kriser. Den andra gruppen diskuterade vilka principer och normer som krävs för att skapa ett stabilt och effektivt finansiellt system och hur dessa skall kunna etableras och efterlevnaden kontrolleras i olika länder för att förstärka de nationella finansiella

⁸Heavily Indebted Poor Countries.

⁹Bolivia, Burkina Faso, Elfenbenskusten, Guyana, Mali, Mocambique och Uganda. Bolivia och Uganda har hunnit så långt i anpassningen att skuldlättnaden genomförts.

sektorerna. Den tredje gruppen analyserade olika möjligheter att förbättra hanteringen av internationella finansiella kriser. Vikten av en väl fungerande riskhantering i såväl den offentliga som den privata sektorn framhölls. Gruppen gav också förslag på hur privata investerare skall kunna involveras i hanteringen av finansiella kriser.

Arbetet inom G10

G10¹⁰ utgör ett forum för internationellt ekonomiskt samarbete och etablerades i samband med överenskommelsen General Arrangements to Borrow, GAB. Genom GAB ställs resurser till IMF:s förfogande för att avhjälpa betalningsbalanskriser som kan hota stabiliteten i det internationella monetära systemet. Samarbetet inom G10 bedrivs både mellan medlemsländernas centralbanker och mellan centralbanker och finansministerier. Sedan hösten 1998 och ett år framåt är Sverige ordförandeland i G10.

I november 1998 kompletterades GAB med det nya lånearrangemanget, kallat New Arrangements to Borrow, NAB. I detta deltar G10-länderna och 14 andra länder¹¹. GAB uppgår till totalt cirka 24 miljarder USD, medan NAB omfattar 48 miljarder USD. Används både GAB och NAB samtidigt får dock det totala låneåtagandet inte överskrida 48 miljarder USD. Arrangemangens syfte är att komplettera IMF:s finansiering om det föreligger hot mot den internationella monetära stabiliteten. Fonden står kreditrisken gentemot det land som får IMF-lån med GAB- eller NAB-finansiering. Sveriges riksbank deltar i GAB med ett belopp på 540 miljoner USD och i NAB med 1,2 miljarder USD. Det totala åtagandet för Sverige under GAB och NAB kan dock inte överstiga 1,2 miljarder USD.

G10-arbetet inom ramen för de Baselbaserade kommittéerna Euro Currency Standing Committee, Baselkommittén för banktillsyn och Betalningssystemkommittén har bedrivits intensivt under 1998. Ett genomgående tema har varit att analysera den finansiella krisen och att hitta verktyg att hantera den.

Teknisk assistans

Teknisk assistans syftar till att bygga upp kompetensen i institutionella funktioner i transitionsländer (tidigare planekonomier) och i länder under utveckling. Riksbanken bidrar med att höja kompetensen hos andra centralbanker typiska centralbanksfunktioner. Efterfrågan på teknisk assistans har även varit stor inom ramen för banktillsyn och bankkrishantering. Riksbanken brukar samarbeta med Finansinspektionen i sådana ärenden.

¹⁰I G10 ingår elva länder: Belgien, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, Sverige, Tyskland och USA.

¹¹NAB -länderna är, förutom G10-länderna, Australien, Danmark, Finland, Hongkong, Kuwait, Luxemburg, Malaysia, Norge, Saudiarabien, Singapore, Spanien, Sydkorea, Thailand och Österrike.

Riksbankens deltagande i teknisk assistans har kommit att koncentreras till framför allt Ryssland och de baltiska staterna. Också från Sydostasien har, samband med Asienkrisen, efterfrågan på teknisk assistans ökat.

Riksbanken deltar via olika internationella organisationer som koordinerar verksamheten, främst inom ramen för IMF/G10-samarbetet och EU-TACIS¹². Riksbanken har även givit bilateral assistans.

Ekonomiskt samarbete inom EU

Verksamheten i Europeiska monetära institutet, EMI, inriktades under våren 1998 främst på att slutföra förberedelserna för Europeiska centralbanken, ECB, och Europeiska centralbankssystemet, ECES, som upprättades den 1 juni. I samband därmed utvecklades EMI. Riksbankschefen ingår i ECB:s allmänna råd och Riksbanken medverkar i delar av det arbete som bedrivs i de kommittéer som ECB-rådet inrättat.

Riksbanken har även, vid sidan av finansdepartementet, varit representerad Monetära kommittén¹³ och i Ekonomisk-politiska kommittén. Riksbankschefen deltar vid Ekofinrådets informella möten, som äger rum två gånger om året. Riksbanken deltar även i Elisamarbetet genom sin representation kommissionens rådgivande bankkommitté, BAC, och i kommittéer inom kommissionens statistikbyrå, Eurostat.

Etablerandet av valutaunionen och ECB

I maj bekräftade EU:s stats- och regeringschefer att elva länder uppfyllde kraven för att få delta i den ekonomiska och monetära unionen, EMU, från starten den 1 januari 1999. Danmark och Storbritannien hade dessförinnan förklarat att de inte avsåg att delta i valutaunionen från starten, i enlighet med de undantag som anges i protokoll till fördraget. Grekland uppfyllde inte alla konvergenskriterier. Vad gäller Sverige pekade stats- och regeringscheferna på att kronan inte uppfyllde fördragets växelkurskriterium och att riksbankslagstiftningen inte anpassats fullt ut för deltagande i EMU. I övrigt ansågs Sverige uppfylla konvergenskraven i fördraget.

Stats- och regeringscheferna grundade sitt beslut på de konvergensrapporter som kommissionen och EMI presenterat i mars. I båda rapporterna konstaterades att Sverige inte i tid skulle hinna anta den nya riksbankslagsstiftningen. Enligt fördraget skulle nämligen lagstiftningen om centralbankernas oberoende ha trätt i kraft senast när ECBS upprättades. Vidare noterades att lagstiftningen inte nämner något om Riksbankens integrering ECBS, trots att Sverige inte har något formellt undantag från deltagande EMU. Lagstiftningen kritiserades även på ett par andra punkter.

Kommissionen skrev i sin rapport att Sverige inte uppfyllt EMU:s växelkurskriterium och hänvisade till att kronan aldrig deltagit i Europeiska

¹²EU-finansierat projekt för Ryssland och Ukraina.

¹³Kommittén avlöstes 1999 av Ekonomiska och finansiella kommittén.

monetära systemets växelkursmekanism och att kronan fluktuerat mot övriga 1998/99:RB 1 ERM-valutor på ett sätt som återspeglade bland annat frånvaron av ett växelkursmål.

I samband med stats- och regeringschefernas beslut om vilka de deltagande länderna i valutaunionen från starten av etapp tre skulle vara, fattade Ekofinrådet beslut om att förannonsera att centralkurserna inom ERM skall gälla som bilaterala kursrelationer mellan de deltagande valutorna vid övergången. De oåterkalleliga kurser som skall gälla vid omräkning från varje deltagande valuta till euro vid starten av etapp tre kunde dock inte fastställas vid detta tillfälle på grund av fördragets bestämmelse om värdekontinuitet mellan ecu och euro. En detaljerad procedur för att fastställa kurserna för omräkning till euro vid övergången till etapp tre lades fast och tillkännagavs under hösten 1998.

ECB upprättades formellt den 1 juni 1998, efter det att stats- och regeringscheferna för de elva euroländerna utsett bankens sex direktionsledamöter. Till ordförande utsågs EMI-chefen Wim Duisenberg. Direktionen leder det dagliga arbetet i ECB, som från och med upprättandet av EMU den 1 januari 1999 ansvarar för utformningen av penningpolitiken i euroområdet.

Den 31 december 1998 fastställdes slutligen de oåterkalleliga kurserna för omräkning av de deltagande valutorna till euro. Alla växlingar mellan nationella valutor och euro samt mellan alla deltagande nationella valutor skall obligatoriskt ske till dessa kurser.

EU:s ekonomisk-politiska övervakning

För att säkerställa en fastare samordning av den ekonomiska politiken och en varaktig konvergens mellan EU-länderna har stabilitets- och tillväxtpakten avtalats. Dess syfte är främst att förhindra att en stat får problem med sina offentliga finanser. Ett instrument för detta är de så kallade stabilitets- och konvergensprogram som medlemsländerna skall upprätta årligen. Pakten innehåller regler för hur Ekofin-rådet skall bedöma om ett alltför stort underskott föreligger och vilka åtgärder som rådet i så fall kan vidta.

Grunden för den ekonomiska övervakningen inom EU är de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken i medlemsländerna och EU som årligen utarbetas av kommissionen och sedan antas av rådet. 1998 års riktlinjer noterades de framsteg som gjorts när det gäller konvergensen dem emellan. Samtidigt betonades behovet av ytterligare ansträngningar i de flesta länderna för att säkra stabilitets- och tillväxtpaktens medelsiktiga mål om balans eller överskott i statsfinanserna.

I riktlinjerna efterlystes också satsningar för att minska arbetslösheten, bland annat via utbildning och förändringar av skatte- och bidragssystemen. Av samma anledning omtalades behovet av strukturella reformer på varu-, tjänste-, kapital- och arbetsmarknaderna. För att driva på denna process ytterligare har EU-länderna enats om att årligen utarbeta sysselsättnings- respektive strukturprogram.

Under våren 1998 förberedde EMI det rättsliga, organisatoriska och logistiska regelverk som är nödvändigt för att ECBS skall kunna fullgöra sina uppgifter. De formella besluten fattades dock först efter det att ECBS upprättats den 1 juni.

Riksbankens verksamhet berörs till vissa delar av ECBS arbete, trots riksdagens beslut att Sverige inte skall delta i valutaunionen från start. ECB:s allmänna råd har bland annat att fullgöra EMI:s uppgift att övervaka samordningen av penningpolitiken inom EU så länge som vissa länder står utanför valutaunionen. Allmänna rådet skall granska förutsättningarna för de utanförstående ländernas möjligheter att gå med i EMU. Det innebär att rådet återkommande skall bedöma konvergensutvecklingen i dessa länder och övervaka växelkursmekanismen, ERM2.

Ett konkret exempel på samarbete mellan Riksbanken och centralbankerna ECBS är att Riksbanken under 1998 med särskilda villkor anslutits till ECBS gemensamma system för eurobetalningar över gränserna, Target. Dessutom kommer Riksbanken att omfattas av harmoniserade regler för redovisning och rapportering av statistik. Ambitionen för Riksbankens interna arbete är att Sverige skall kunna gå med i valutaunionen senast ett år efter beslut om deltagande, vilket bedöms innebära ett inträde tidigast 2001.

Penningpolitiken i EMU:s tredje etapp

Under hösten 1998 beslutade ECB-rådet att prisstabilitetsmålet för penningpolitiken inom euroområdet på medellång sikt skall vara en inflationstakt under 2 procent. Strategin för att nå detta baseras dels på ett referensvärde på 4,5 procent för penningmängdstillväxten, dels på ett antal ekonomiska och finansiella indikatorer på inflationstrycket.

Räntestyrningen kommer huvudsakligen att ske genom öppna markuadsoperationer i form av veckovisa repotransaktioner. Dessa skall skötas av de nationella centralbankerna i enlighet med ECB:s beslut. ECB-rådet har också beslutat att motparterna i penningpolitiken skall åläggas kassakrav samt ha möjlighet till inlåning och utlåning på konton i de nationella centralbankerna.

Alla penningpolitiska transaktioner i ECBS sker via betalningssystemet Target. All utlåning inom ECES sker mot säkerhet. ECB-rådet fastställer vilka värdepapper som kan godtas som säkerhet. För betalningar mellan enskilda länder tillämpas ett särskilt arrangemang mellan centralbankerna dessa länder för förvaring av säkerheter för varandras räkning. Även centralbankerna utanför euroområdet omfattas av denna så kallade korrespondent-centralbanksmodell. Särskilda regler gäller emellertid vad avser fördelningen av risktagande som kan vara förkuipat med innehav av säkerheter.

I enlighet med Europeiska rådets resolution i Amsterdam ijuni 1997 upprättades en ny växelkursmekanism när EMU startade. Resolutionen kompletterades under 1998 med ett avtal mellan centralbankerna om de operativa förfarandena för ERM2. När valutaunionen startade upphörde det tidigare växelkursarbetet inom det europeiska monetära systemet, EMS. I den nya växelkursmekanismen ERM2 har centralkurser mellan euron och respektive utanförstående lands valuta upprättats. Deltagande i ERM2 är frivilligt för länderna utanför valutaunionen. Vid det informella Ekofin-mötet i Wien i september enades de blivande EMU-ländernas finansministrar, ECB samt ministerna och centralbankscheferna i Danmark och Grekland om att dessa båda länders valutor skulle delta i ERM2 när euron infördes. Samtidigt meddelades att den danska kronan får avvika från sin centralkurs med maximalt $\pm 2,25$ procent och den grekiska drakman med ± 15 procent.

Riksbanken har undertecknat centralbanksavtalet om ERM2 utan att kronan bundits med en centralkurs till euron.

Sedlar och mynt

I enlighet med Europeiska rådets beslut i Luxemburg i december 1997 skall sedlar och mynt i euro införas gemensamt i euroområdet den 1 januari 2002. Fram till dess skall sedlar och mynt i nationella valutaenheter kunna växlas mot varandra. ECB-rådet har antagit särskilda riktlinjer för hur detta skall gå till i praktiken. Efter introduktionen av sedlar och mynt i euro kommer dessa att cirkulera parallellt med nationella sedlar och mynt i euroområdet under en övergångsperiod på som längst sex månader.

ECB har behörighet att besluta om produktion och utgivning av sedlar. Mynten däremot förblir en nationell angelägenhet inom ramen för beslut av Ekofin-rådet om den tekniska utformningen och av ECB -rådet om den mängd som får sättas i omlopp. ECB har under 1998 fortsatt processen att förbereda de tekniska specifikationerna för sedlarna och samordning av produktionen så att sedlarna får ett enhetligt utseende. Ekofin-rådet har lagt fast den tekniska specifikationen av mynten, som kommer att ges en nationell baksida för varje deltagande land.

Legal konvergens

Under 1998 ändrades regeringsformen, riksdagsordningen och lagen om Sveriges riksbank för att uppfylla Maastrichtfördragets och ECBS-stadgans krav om centralbankernas oberoende under etapp två. Som nämnts ovan anmärkte såväl kommissionen som EMI i sina konvergensrapporter på att oberoendet träder i kraft något senare än vad fördraget föreskriver. Inga förberedelser var heller vidtagna för att rättsligt integrera Riksbanken i ECU inför ett eventuellt senare svenskt deltagande i den gemensamma penningpolitiken.

Starten av valutaunionen förutsätter förberedelser även inom den privata sektorn, inte minst inom finansiella institutioner. Detta arbete följs i allt väsentligt av de nationella centralbankerna. ECB samordnar dock vissa övervakningsinsatser och har också egna kontakter med företrädare för den finansiella sektorn.

Regeringskansliets eurokoordinering

Samordningen av de praktiska euroförberedelserna i Sverige har sedan 1996 organiserats av Finansdepartementet. Fem arbetsgrupper arbetar med att se över vilka förberedelser som pågår i samhället och att inventera behovet av olika åtgärder inför EMU-starten och en eventuell svensk övergång till euron. Riksbanken ansvarar för euroförberedelserna i den finansiella sektorn, medan de övriga grupperna har arbetat med lagstiftning, näingslivsfrågor, medborgarfrågor och den offentliga sektorns anpassning. Under 1998 har förberedelsearbetet haft som utgångspunkt att Sverige inte skall delta i valutaunionen från starten, men att handlingsfrihet inför ett eventuellt framtida medlemskap skall upprätthållas.

Under 1997 tillsatte regeringen en referensgrupp för de svenska euroförberedelserna. I gruppen, som leds av finansministern, ingår riksbankschefen vid sidan av ministrar och företrädare för näringslivet och arbetsmarknadens parter. Under 1998 har gruppen arbetat med att övervaka hur det svenska förberedelsearbetet påverkas av att Sverige står utanför valutaunionen, att identifiera behov och problem i samband med ett eventuellt senare svenskt inträde samt att utveckla dialogen med de aktörer som påverkas av införandet av euron.

Samråd och information med den finansiella sektorn, SIFS

Riksbanken har samarbetat med den finansiella sektorn i övergångsfrågor inom ramen för SIFS sedan 1996. SIFS består av en styrgrupp och fem undergrupper. Med utgångspunkt från att den svenska finansiella sektorn påverkas av euron i hög utsträckning, trots att Sverige inte deltar i EMU från starten, har styrgruppen under 1998 bland annat diskuterat den svenska finansiella sektorns beredskap för att kunna hantera euron efter valutaunionens införande.

Arbetet med de mer praktiska förberedelserna har diskuterats och verkställts i undergrupperna penning- och valutapolitik, statistik, sedlar och mynt, betalningssystem och juridik. Under 1998 har bl.a. frågor om ECBS penningpolitiska styrsystem, Riksbankens deltagande i Target, eurosedlar och euromynt samt harmonisering av statistiken i EU:s 15 länder behandlats.

Inom ramen för SIFS publicerades i januari 1998 en andra lägesrapport om euron i den svenska finansiella sektorn. Rapporten beskriver förberedelserna i Sverige och vad beslutet att stå utanför valutaunionen betyder för det fortsatta praktiska förberedelsearbetet i den finansiella sektorn. Vidare beskrivs hur de

finansiella marknaderna kan komma att påverkas av EMU både i Europa och Sverige samt de förändringar som sker inom den svenska finansiella sektorn trots att Sverige inte deltar i valutaunionen från starten.

1998/99:RB1

Riksbankens undersökning om användningen av euron i Sverige

För att få en uppfattning om den förväntade omfattningen av eurons användning i Sverige efter starten av EMU genomförde Prospera på uppdrag av Riksbanken under april och maj 1998 en studie av cirka 500 företag och cirka 300 hushåll. Slutsatsen av undersökningen blev att en omfattande euroanvändning i företagen redan 1999 inte är sannolik. Storföretagen och de finansiella företagen hade visserligen i stor utsträckning diskuterat och övervägt att använda euron, men få konkreta beslut om en övergång till euron hade fattats i maj 1998. När det gäller hushållen ansåg sig endast 30 procent berörda av att euron införs och man kan därför anta att de i allt väsentligt kommer att fortsätta att använda kronan som basvaluta.

Inom Riksbanken sker en omfattande produktion av finansiell statistik, Statistiken täcker områden som finansiella institut och marknader samt betalningsbalans. Statistiken ger möjlighet att analysera hur olika faktorer påverkar de finansiella marknadernas utveckling, som hur förändringar i regelverk och nya instrument påverkar penningpolitikens genomslag och stabiliteten i betalningssystemet. Statistiken används därför som underlag i penningpolitiken och i Riksbankens bevakning av det finansiella systemet.

Statistiken är också viktig för externa användare när det gäller att följa och bedöma utvecklingen på de finansiella marknaderna. Även Statistiska centralbyrån använder Riksbankens statistik; betalningsbalansuppgifterna är ett viktigt underlag vid sammanställningen av nationalräkenskaperna.

En betydelsefull del i Riksbankens statistikarbete är att göra uppgifterna tillgängliga för externa användare. Detta sker i publikationer och via informationssystemet Penningmarknadsinformation, PMI. Sedan februari 1998 finns Riksbankens statistik på Internet på Riksbankens hemsida (www.riksbank.se). 1 och med detta får användarna både enklare och snabbare tillgång till Riksbankens statistik.

Statistiken har ökat i komplexitet och de datamängder som måste hanteras har växt. Detta kräver ett mer kvalificerat arbetssätt i produktionen av statistiken. Ökat behov av metod- och redovisningskunskaper samt ökad användning av IT-verktyg är uttryck för detta. Riksbanken har därför inlett en höjning av kompetensnivån inom statistikområdet och utvecklat nya IT-stöd för att förbättra och underlätta kvalitetsarbetet.

Europeiska unionen, EU/Europeiska centralbanken, ECB

Riksbanken deltog under 1998 i ett omfattande internationellt omställnings- och harmoniseringsarbete vad gäller den finansiella statistiken. Detta arbete var en följd av Sveriges EU-medlemskap och förberedelserna inför valutaunionen, EMU.

I januari 1998 infördes en ny rapportering inom finansmarknadsstatistiken. Denna rapportering omfattar finansiella institut, de s.k. monetära finansinstituten, som enligt ECB utgör den penningkapande sektorn. Rapporteringen avser månadsuppgifter. Vad gäller betalningsbalansstatistiken fokuseras intresset inom ECB på månadsstatistik och på den finansiella balansen. Från och med januari 1999 skall de länder som deltar i valutaunionen rapportera underlag till ECB som gör det möjligt att sammanställa en betalningsbalans för EMU-området.

För att kunna sammanställa finansräkenskaper för hela euroområdet har en harmonisering påbörjats inom ECB. Syftet är att ECB under 1999 skall kunna inleda sammanställningen av årsvisa finansiella räkenskaper. Senare skall ECB gå över till kvartalsvisa sammanställningar.

Sveriges beslut att inte delta i valutaunionen från starten 1999 påverkar inte Riksbankens anpassningsarbete inom statistikområdet i någon större utsträckning. Samverkan inom statistikområdet styrs av artikel 5 i ECBS-stad-

gan. Där anges att samtliga medlemsländer, oavsett om de deltar i etapp tre av 1998/99:RB 1 EMU eller inte, skall ställa om sina statistiksystem till den gemensamma standard som gäller vid rapportering till ECB. Ett skäl till detta är att statistik-system tar lång tid att ställa om och att Sveriges beredskap för att kunna delta valutaunionen måste upprätthållas. ECB behöver också viss statistik för uppföljningen av de länder som inte deltar i valutaunionen.

Euro stat

Riksbanken deltar också i arbetet inom Eurostat. Harmoniseringsarbetet där är i första hand inriktat på bytesbalansens olika delar. Förberedelser inför de förändringar som införandet av den gemensamma valutan och eurosedlar kommer att innebära är en viktig del i detta arbete.

Internationella valutafonden, IMF

Internationella valutafonden, IMF, har fastställt en särskild statistikstandard, Special Data Dissemination Standard, SDDS. Förutom Sverige har ett 40-tal länder anslutit sig. Detta innebär att länderna före utgången av 1998 måste ha anpassat sin ekonomiska statistik till de krav som denna standard ställer. Sverige hade vid utgången av 1998 fullt ut anpassat sig till dessa krav. För närvarande pågår en diskussion om att höja kraven avseende täckning och aktualitet i IMF:s statistikstandard för statistik över utlandsskuld och valuta-reserver. Diskussionen är ett resultat av erfarenheterna från Asienkrisen.

Bank for International Settlements, BIS

Bank for International Settlements, BIS, bankstatistik, där insamlingen för Sveriges del sköts av Riksbanken, har under 1998 utökats i avsevärd omfattning. Statistiken har bland annat kommit till användning under den globala finanskrisen.

En ny rapportering av statistik som avser finansiella derivat påbörjades under 1998. Dessa uppgifter tas in halvårsvis och rapporteras till BIS.

Förvaltningsåtgärder

I detta avsnitt redovisas organisationen och vissa administrativa åtgärder som vidtagits inom Riksbanken under 1998. Därtill lämnas en sammanställning av remissyttranden avgivna av fullmäktige under 1998.

Riksbankens organisation

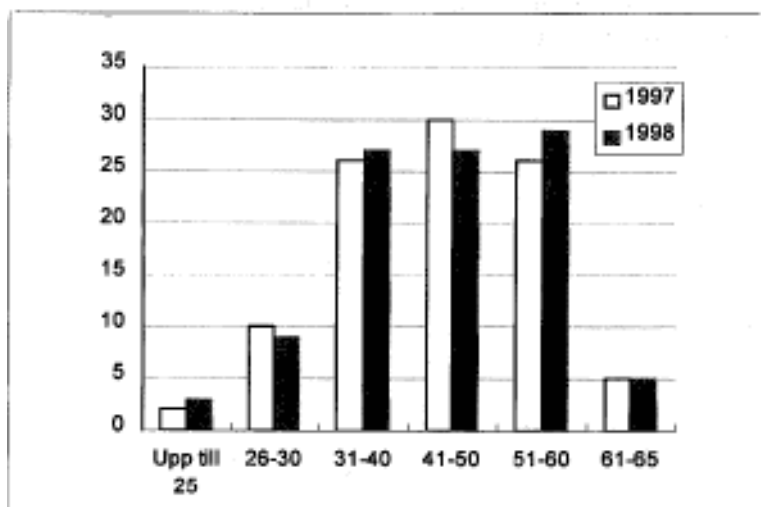
Inga förändringar avseende chefsbefattningar eller organisation vidtogs under 1998. Under 1998 genomfördes heller inga förändringar av kontorsnätet. Detta består inklusive kontoret i Stockholm, av elva riksbankskontor.

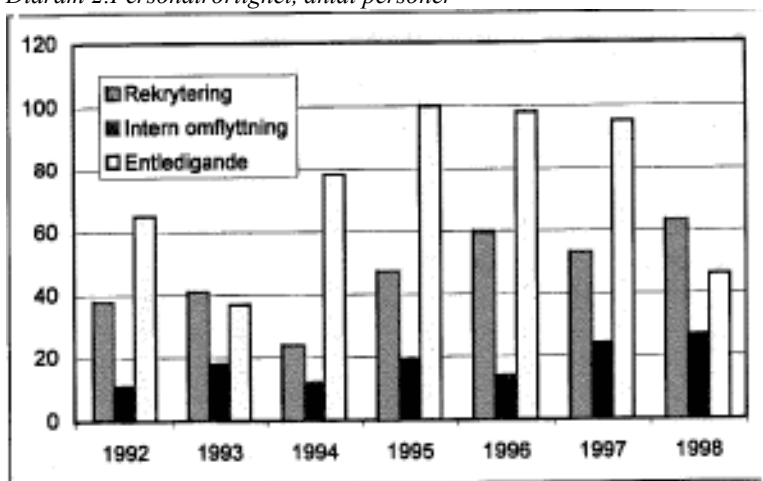
Personal

Vid utgången av 1998 var 754 personer anställda i Riksbanken. Motsvarande antal vid utgången av 1997 var 744 personer. Av de anställda per den 31 december 1998 var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Åldersstrukturen vid utgången av 1998 visar att andelen anställda som är mellan 51 och 60 år har ökat något medan andelen anställda mellan 41 och 50 år har minskat jämfört med utgången av 1997. I övrigt är åldersstrukturen oförändrad jämfört med tidigare.

Personalomsättningen har stabiliserats jämfört med 1997. Under 1998 rekryterade Riksbanken 63 externt och 27 internt. Både externa och interna rekryteringar har ökat något jämfört med 1997. Av de 46 personer som slutade under 1998 slutade 1 på grund av arbetsbrist, 11 har pensionerats och 34 slutade på egen begäran (se diagram 2).

Diagram 1. Åldersstruktur för Riksbankens personal, procentandel

Några viktiga förvaltningsärenden

AB Tumba Bruk

Vid bolagsstämman den 18 juni 1998 i AB Tumba Bruk beslutades om utdelning på aktierna med 8,6 miljoner kronor. Till styrelseledamöter valdes advokaten Johan Gernandt, ordförande, verkställande direktören Lennart Bergstedt, direktörerna Bengt Åke Berg, Hans Carlsson, Gunnar Dahlsten, och Yvonne Sandberg-Fries, forskningsdirektören Berut Ericson, riksbanksdirektören Kersti Eriksen och vice riksbankschefen Stefan Ingves.

Minnesmynt

Fullmäktige beslöt den 2 april 1998 att med Tumba Bruk träffa avtal om två minne smynt med anledning av att det hösten 1998 förflutit 25 år sedan H M Konungen tillträdde som regent.

Budget 1999

Fullmäktige fastställde den 17 december 1998 budgeten för förvaltningsutgifter och förvaltningsinkomster för 1999.

Under 1998 har ramen för antalet årsarbetskrafter ökats med 8 till 688. För 1999 har budgeterats för en nedgång i antalet årsarbetskrafter till 686. Antalet årsarbetskrafter inom administrationen minskar med 7 samtidigt som det sker en ökning inom forskning och med anledning av den nya ledningsstrukturen.

Fullmäktige fastställde Riksbankens budget för förvaltningsutgifter för 1999 till 701 miljoner kronor och förvaltningsinkomster för 1999 till 140 miljoner kronor.

Dem 4 mars 1998 publicerade Kommissionen om judiska tillgångar i Sverige vid, tiden för andra världskriget (DIR 1997:3 1) en lista över s.k. herrelösa konton i svenska banker. Listan innehöll namn på kontohavare m.fl. med uppgiven adress utomlands, som 1945 hade banktillgångar i Sverige och som inte avinörts. På listan fanns också depositioner i Riksbanken avseende valutabeslag under andra världskriget och åren närmast därefter och vars rättmätiga ägare inte kunnat påträffas sedan dess.

Under 1998 har Riksbanken mottagit 25 ansökningar om utbekomimande av sådana depositioner. Av dessa har sju beviljats.

RIX-systemet

Under året slutfördes ett genomgripande utvecklingsarbete av Riksbankens betalningssystem för avveckling av betalningar (RIX). Den huvudsakliga förändringen består i att Riksbanken från och med 1999 kommer att tillhandahålla ett system för avveckling av betalningar i euro vid sidan av systemet för avveckling av betalningar i svenska kronor. Riksbankens system för avveckling i euro har även länkats samman med de betalningssystem som drivs av centralbanker inom EU, för att möjliggöra gränsöverskridande betalningar på ett enkelt och snabbt sätt. Bland annat mot denna bakgrund har Riksbanken beslutat om ett nytt regelverk för betalningsavvecklingen i RIX. Regelverket, som vilar på avtalsrättslig grund, träder i kraft vid årsskiftet 1998/99.

Remissyttranden avgivna av fullmäktige under 1998

01.15 Promemoria med förslag till lag om kontoföring av finansiella instrum-ent (Ds 1997:76). Avgivet till Finansdepartementet.

02.05 Betänkandet Redovisning och aktiekapital i euro och annan utländsk valuta (SOU 1997:18 1). Avgivet till Justitiedepartementet.

02.19 Betänkandet Säkrare obligationer? (SOU 1997:110). Avgivet till Fi-nansdepartementet.

03.05 Departementspromemorian AP-fonden och det reformerade ålders-pensionssystemet (Ds 1998:7). Avgivet till Finansdepartementet.

03.19 Promemoria om ny beslutsordning på bank- och försäkringsområdet. Avgivet till Finansdepartementet.

03.19 Promemoria om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank. Avgivet till Finansdepartementet.

03.19 Promemoria om ny beslutsordning på bank- och försäkringsområdet. Avgivet till Finansdepartementet.

10.15 Betänkandet Kommunala finansförbund (SOU 1998:72). Avgivet till Finansdepartementet.

10.29 Riksgäldskontorets förslag till riktlinjer till statsskuldsförvaltning för 1999. Avgivet till Finansdepartementet.

Kontanter i samhället och kontanthantering år 2002

Betalningsmedelsavdelningen inledde under 1997 en översyn av kontanthantering. Utredningens syfte var att med personalen dels utforma en målbild för kontantihanteringssystemet i Sverige 2002, dels ta fram underlag och förslag till den framtida fördelningen av ansvar, uppgifter och kostnader mellan Riksbanken och övriga aktörer.

Översynen klar i mars 1998

Rapporten "Kontanter i samhället och kontanthantering år 2002" presenterades för fullmäktige i mars 1998. Studien utgår från att baaksektorn kommer att kännetecknas av fortsatta sammanslagningar med nedläggning av bankkontor som följd. En viss nyutveckling kommer att ske genom att både banker och posten kommer att utveckla samarbete med olika delar av handeln för att erbjuda allmänheten bank- och posttjänster i butik.

Den tekniska utvecklingen medför ökad datoranvändning; hushållen kommer i allt större utsträckning ha tillgång till hem-PC med modemkoppling. Kontant-, betal- och kreditkort kommer att utvecklas och få nya betalfunktioner. Denna utveckling kommer att leda till minskat behov av kontanter vardagliga transaktioner. Studien tror inte att mängden sedlar i omlopp kommer att minska men att sedlarnas andel av BNP kommer att fortsätta minska.

Studier av andra centralbanker visar att det är fullt möjligt att finna alternativa lösningar till det svenska systemet. Centralbankens direkta fysiska medverkan i systemet kan reduceras. Erfarenheter från Danmark, Kanada och Storbritannien visar att centralbankens uppgifter kan omformas från ett direkt deltagande i den dagliga utjämningen och viss förädlingsverksamhet av sedlar till mer renodlad tillsyns- och analysverksamhet. Erfarenheterna visar att den dagliga fysiska utjämningen av sedlar kan utföras till marknaden om en tydlig motpart finns att tillgå vilken är beredd att påta sig arbetet att organisera en fungerande, effektiv och trovärdig sedelutjämningshantering.

Slutsatsen i rapporten är att den praktiska kontanthantering som bedrivs Riksbanken borde överföras till ett separat bolag.

Principbeslut i fullmäktige i december 1998

Inom betalningsmedelsområdet skall Riksbanken främja effektivitet och säkerhet. Genom att ett fristående bolag tar över det operativa ansvaret för kontanthantering och Riksbanken får en renodlad främjande- och tillsynsroll uppnås en tydlig roll- och ansvarsfördelning. Skälen för att genomföra en bolagisering är i första hand att renodla de två skilda funktioner som Riksbanken har när det gäller kontanthantering.

Den första funktionen, att se till att kontanter finns tillgängliga runt om landet, är en praktisk verksamhet med många likheter med verksamhet pri-

vata företag. Det finns samordningsvinster med andra tjänster på kontantmarknaden än de som Riksbanken ser som sin uppgift att erbjuda. Genom att flytta verksamheten till ett bolag med ett tydligt lönsamhetsmål kan verksamheten effektiviseras och bli mer inriktad på affärsutveckling. De effektiviseringsmöjligheter som finns bör leda till en minskning både av Riksbankens och den privata sektorns kostnader för kontanthantering.

Den andra funktionen, att vara myndighet, renodlas genom en delning av avdelningen. Genom att mindre resurser behöver läggas på att lösa praktiska problem av företagsekonomisk karaktär, kan Riksbanken koncentrera sig på sin uppgift att som myndighet för kontantförsörjningen främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Utgångspunkten för separationen av bolag och myndighet är att Riksbanken bör överlåta all praktisk verksamhet med kontanthantering, som är möjligt utan att säkerhetskraven åsidosätts, till bolaget. Bolagets främsta uppgifter blir att på uppdrag av Riksbanken sköta distribution och lagerhållning av kontanter samt äkthets- och kvalitetskontroll. Dessutom blir det möjligt för bolaget, att med beaktande av säkerhetsaspekter, konkurrera på marknaden för betalnings- och kontanthanteringstjänster.

Riksbankens roll förändras till en renodlad myndighet med grundläggande funktioner att ge ut sedlar och mynt, att ansvara för betalningsmedelsförsörjningen i Sverige och att utöva tillsyn över bolaget. Tillsynen avser dels att kontrollera att bolaget utför uppdraget från Riksbanken på ett tillfredsställande sätt, dels att bolaget som helhet bedriver en verksamhet som inte riskerar att komma i konflikt med Riksbankens övergripande mål vad gäller kontanthantering. En viktig fråga när det gäller detta blir att se till att bolaget agerar konkurrensneutralt och inte missbrukar sin särställning. Riksbanken behöver också analysera övergripande betalningsmedelsfrågor. Utöver tillsynen blir det nödvändigt att Riksbanken bedriver viss verksamhet av mer operativ karaktär som beställningar av sedlar och mynt, makulering av sedlar och hantering av beredskapslager av kontanter.

Genomförandet

Fullmäktiges beslut innebär att förberedelser för en bolagisering av berörda delar av betalningsmedelsavdelningen inleds. Som ett led i detta arbete bildas ett aktiebolag dit verksamheten kan överföras. Parallellt preciseras myndighetsrollen när det gäller kontantförsörjningen i Sverige. När bolaget är helt avskilt från Riksbanken bör ställning tas till en eventuell försäljning.

Finansiella risker

I Riksbankens förvaltning av valutareserven uppstår olika typer av risker. De mest betydelsefulla är ränterisker, valutarisker, likviditetsrisker och kreditrisker. Storleken och hanteringen av dessa risker sker i enlighet med Riksbankens finanspolicy vilken är fastlagd av riksbanksfullmäktige.

Normalt uppstår finansiella risker beroende på att tillgångar och skulder inte är perfekt matchade. Riksbankens skuldsida har ingen direkt koppling

till det finansiella innehavet, valutareserven, varför denna begreppsmässigt kan 1998/99:RB 1 betraktas som en förvaltningsportfölj.

1998/99:RB1

Ränterisk

Ränterisk kan anges genom en portföljs duration. Duration är ett tidsmått som anger den genomsnittliga återbetalningstiden i en portfölj med hänsyn till kupongbetalningar, eventuella amorteringar och slutförfall. För valutareserven var per den 31 december 1998 durationen 3,6 år. Motsvarande siffra 1997 var 3,5 år.

Ränterisk kan också anges som modifierad duration och uttrycker då den procentuella värdeförändringen som följer av 1 procentenhets förändring av marknadsräntan. För valutareserven var per den 31 december 1998 den modifierade durationen 3,4 procent. Motsvarande siffra 1997 var 3,3 procent.

Riksbanken hanterar denna risk genom fastställda normportföljer samt maximal avvikelser från dessa. Storleken på ränterisken kvantifieras och kontrolleras utifrån riktlinjer vilka är fastställda av riksbanksledningen i enlighet med fastlagd policy.

Valutarisk

Valutarisk uppstår då tillgångar och skulder i en valuta inte är lika stora. I Riksbankens verksamhet uppstår valutarisk beroende på att delar av valutareserven placeras i utländska värdepapper och i depositioner/nostro medan värderingen sker i svenska kronor. Riksbanken hanterar denna risk genom fastställda normandelar för olika valutor samt maximala avvikelser för dessa. Innehavet är koncentrerat till de mest likvida valutorna enligt en fastställd normportfölj. Valutarisken kontrolleras utifrån riktlinjer vilka är fastställda av riksbanksledningen i enlighet med fastlagd policy.

Likviditetsrisk

Likviditetsrisk är risk för att ett specifikt innehav inte kan avyttras utan påtaglig prissänkning. En bristande omsättningsbarhet kan påverka priset negativt. Likviditetsrisken i ett värdepapper beror främst på likviditeten i den marknad där papperet omsätts, emittenten och av villkoren förknippade med värdepapperet.

Riksbanken begränsar denna risk genom att bara placera i instrument för vilka det existerar stora och likvida marknader.

Kreditrisk

Kreditrisk (motpartsrisk) avser risk för att motparten inte kan fullfölja sina åtaganden avseende amorteringar, ränte- eller slutbetalningar enligt instrumentets ursprungliga villkor. Långivaren eller innehavaren riskerar att avkastning och placerat kapital erläggs för sent eller inte alls.

Riksbanken begränsar denna risk genom att innehaven i valutaservisen består i huvudsak av placeringar i statspapper och andra institutioner som anses fria från kreditrisk. Övriga placeringar, maximalt 15 procent, är begränsade förhållande till valutaservisen totala marknadsvärde och efter diversifiering på institut med högsta kreditvärldighet enligt aktuell extern rating. Storleken på kreditrisken kontrolleras utifrån riktlinjer vilka är fastställda av riksbanksledningen i enlighet med fastlagd policy.

Value-at-Risk

Value-at-Risk är en metod som används för att bedöma den sammanlagda exponeringen för marknadsrisk i finansiell verksamhet. Riksbanken kommer att fortsätta att utveckla och tillämpa denna typ av riskmått under 1999. Value-at-Risk kommer så småningom att spela en allt mer framträdande roll både när banken fastställer vilken risknivå som kan accepteras och i den interna risk-rapporteringen.

Kommentarer

Kommentar till balansräkningen

Balansräkningens totala omsättning ökade med 25 205 mkr under 1998. Nedan redogörs för väsentliga händelser som påverkat balansräkningen under 1998.

Riksbankens guldinnehav marknadsvärderas från och med 1998-12-31. Tidigare värderades guldet till ett fixerat historiskt pris (se not 1). Marknadsvärderingen medförde att det bokförda värdet ökade med 12 686 mkr, vilket efter beslut av fullmäktige 1998-12-17 fördes direkt mot dispositionsfonden under eget kapital.

Kreditarrangemangen GAB och NAB utnyttjades under 1998 för att ge finanssiell assistans till Ryssland respektive Brasilien. Riksbanken betalade ut belopp motsvarande 371 mkr inom GAB och 906 mkr inom NAB. Utlåningen sker till IMF som i sin tur lånar ut pengarna till Ryssland och Brasilien. Därmed står IMF kreditrisken gentemot dessa länder. Dessutom har IMF under 1998 utnyttjat drygt två miljarder kronor inom ramen för Sveriges insatskapital i IMF.

Riksbankens ecu-fordran på Europeiska centralbanken (ECB) reglerades vid årsskiftet till följd av att swapavtalet med ECB löpte ut. Syftet med swapavtalet var att skapa officiella ecu genom att Riksbanken tillsammans med EU:s övriga centralbanker överförde 20 procent av sina guld- och US-dollar tillgångar i utbyte mot fordringar i ecu.

Högre marknadsvärden och återinvesterade vinster har bidragit till ökningen av posten "Banker och utländska värdepapper". Övergång till affärsdagsredovisning medförde att posten ökade med 208 mkr. Motsvarande belopp redovisas som fondlikvidskuld under posten "Övriga utländska skulder".

Riksbankens lånelöfte till Sydkorea i form av en andra försvarslinje (second line of defence) utnyttjades inte under 1998. I föregående års bokslut redovisades lånelöftet under posterna "Övriga utländska tillgångar" och "Övriga utländska skulder" med 2 461 mkr vardera. I detta bokslut redovisas lånelöftet i stället inom linjen (se not 32).

Statspapper motsvarande nominellt 20 000 mkr har avyttrats till Riksgäldskontoret för att anpassa den inhemska värdepappersportföljens storlek till den nuvarande penningpolitiska regimen.

Posten "Penningpolitiska repor" varierar med bauksystemets behov av likviditet. Under 1998 har banksystemet haft likviditetsunderskott. Riksbanken har därför försett banksystemet med likviditet genom de penningpolitiska reporna. Vid likviditetsöverskott emitterar Riksbanken riksbankscertifikat för att dra in likviditet.

Riksbanken förvärvade en andel av kapitalet i Europeiska centralbanken (ECB) vid dess bildande den 1 juni 1998. Vid bildandet av ECB lades Europeiska monetära institutet ned.

Belopp motsvarande erhållen likvid vid försäljning av guld, där Riksbanken samtidigt avtalat om att återköpa samma mängd guld, redovisas från och

med 1998-12-31 under posten "Övriga utländska skulder" med 2 669 mkr. Året dessförinnan tillämpades nettoredovisning vilket innebar att posten "Banker och utländska värdepapper" reducerades med 660 mkr.

Posten "Utelöpande sedlar och mynt" varierar utifrån samhällets behov av denna typ av betalningsmedel. Normalt är den utelöpande sedelmängden störst vid årsskiftet, bland annat beroende på ökad omsättning i handeln.

Vinstdispositionen avseende 1997 års resultat beslutades av riksdagen enligt fullmäktiges förslag, vilket innebar att 9 300 mkr inlevererades till statsverket, 4 951 mkr överfördes till dispositionsfonden och resterande del av 1997 års resultat, 429 mkr, överfördes till resultatutjämningsfonden. Överföringen till resultatutjämningsfonden bokfördes redan i 1997 års balans- och resultaträkning.

Kommentar till resultaträkningen

Riksbankens resultat före bokslutsdispositioner uppgick 1998 till 21 863 mkr (14 680 mkr).

Både den utländska och inhemska rörelsens resultat har under 1998 gynnats av ökade marknadsvärden i Riksbankens värdepappersportföljer till följd av att marknadsräntorna fallit. Dessutom har den utländska rörelsens resultat gynnats av kronans försvagning gentemot de valutor Riksbankens tillgångar placerats i. Risktagandet i valutaservsforvaltningen begränsas av limiter fastställda av fullmäktige som bland annat reglerar i vilka valutor och motparter tillgångarna får placeras (se avsnittet Finansiella risker i förvaltningsberättelsen).

Ränteintäkterna avseende utlåning till banker m.m. har ökat beroende på att banksystemet varit i behov av likviditet under hela 1998.

Förvaltningsintäkterna uppgick till 169 mkr, vilket var 18 mkr högre än budgeterat och förklaras till stor del av ökad aktieutdelning från Tumba Bruk och BIS.

Förvaltningskostnaderna uppgick till 661 mkr, vilket var 27 mkr högre än budgeterat. Budgetavvikelsen beror främst på att semesterlöneskuld och skuld för december månads sociala avgifter bokfördes per bokslutsdagen. Dessa poster av engångskaraktär var inte budgeterade.

Redovisningsprinciper

Riksbankens balans- och resultaträkning har upprättats enligt Lag om Sveriges riksbank med tillämpning av Bokföringsinstruktion för Riksbanken fastställd av fullmäktige i Riksbanken.

Ändrade redovisningsprinciper

Guldinnehavet marknadsvärderas från och med 1998-12-31. Tidigare värderades guldinnehavet till ett fixerat historiskt pris.

Guldrepor, även kallade guldswapar, bruttoredo visas från och med 1998-12-31 (se avsnittet Redovisning av repor nedan). Tidigare nettoredo visades erhållen köpeskilling under posten "Banker och utländska värdepapper".

De tillgångar som använts som säkerhet vid repotransaktioner redovisas inom linjen.

Övergången till marknadsvärdering av guldinnehavet och bruttoredo visning av guldrepor innebär en anpassning till de regler som gäller för Eurosystemets¹⁴ konsoliderade balansräkning och kan därmed betraktas som god redovisningssed i centralbankssammanhang.

Transaktioner på penning- och obligationsmarknaden redovisas på affärsdagen från och med 1998-12-31. Tidigare registrerades dessa transaktioner på affärsdagen men betraktades som förpliktelser utanför balansräkningen fram till likviddagen.

Dessutom redovisas från och med 1998-12-31 personalrelaterade poster såsom semesterlöneskuld, pensionsförpliktelser och skuld avseende sociala avgifter. Pensionsförpliktelserna redovisas inom linjen.

Värderingsprinciper

Riksbankens tillgångar och skulder värderas till gällande marknadsvärden med undantag av anläggningstillgångarna. Värdepappersinnehavet värderas till marknadens stängningskurs. Fordringar och skulder i utländsk valuta värderas till balansdagens köpkurs. I marknadsvärdet för räntebärande tillgångar och skulder ingår upplupen ränta.

Orealiserade vinster och förluster i valuta gottskrivs eller belastar rörelseresultatet netto under posten "Omräkning av valutakurser". I denna post ingår också värdering av eventuellt förekommande terminsposition.

Resultatposterna för ränteintäkter på Riksbankens värdepappersinnehav innefattar efter marknadsvärderingen avkastning i form av räntor samt realiserade och orealiserade kursvinster respektive kursförluster. Detta medverkar till att det redovisade resultatet kan variera påtagligt mellan bokslutstillfällena beroende på förändringar av det inhemska och internationella ränteläget.

Redovisning av affärshändelser

Affärshändelser redovisas per den tidpunkt då risker och rättigheter övergår mellan parterna. För transaktioner på penning- och obligationsmarknaden samt valutamarknaden innebär detta att affärsdagsredovisning tillämpas. Inlånings- och utlåningstransaktioner, inklusive transaktioner avseende så kallade äkta repor, redovisas på likviddag.

Redovisning av repor

Med repa avses ett avtal om försäljning av tillgångar såsom värdepapper och guld där säljaren samtidigt förbinder sig att återköpa motsvarande tillgångar till ett överenskommet pris vid en framtida tidpunkt.

¹⁴Eurosystemet består av de 12 centralbanker (inklusive ECB) som ingår i euroområdet.

Dessa avtal redovisas som lånetransaktioner i stället för att påverka värdepappers- eller guldinnehavet.

De tillgångar som Riksbanken lämnar som säkerhet vid inlåningsrepor redovisas fortsatt i balansräkningen och värderas enligt de regler som gäller för Riksbankens övriga värdepappers- och guldinnehav. Belopp motsvarande erhållen köpeskilling redovisas som skuld och de överförda tillgångarna redovisas inom linjen.

Tillgångar som Riksbanken erhåller vid utlåningsrepor redovisas ej i balansräkningen eftersom de är att betrakta som säkerhet för lån. Belopp motsvarande erlagd köpeskilling redovisas som en fordran.

Skillnaden mellan repans båda likvidbelopp (avista och termin) periodiseras över repans löptid.

Redovisning av materiella anläggningstillgångar

Riksbankens materiella anläggningstillgångar är bokförda till anskaffningsvärde och skrivs av enligt plan. Nedskrivningar görs där värdeminskning bedömts varaktig. Avskrivningstiden på byggnader är 50 år och på övriga fastighetsanläggningar 5—15 år. Avskrivningstiden för inventarier är 3—7 år. Personalkostnader hänförliga till egenutvecklade IT-investeringar inräknas vissa fall i anskaffningsvärdet för tillgången.

Balansräkning

1998/99:RB1

31 december

Tillgångar, mkr

		1998	1997
Guld och utländska tillgångar			
Guld och valutareserv			
Guld	Not 1	13 834	909
Fordringar på IMF	Not 2	13 707	9 242
Ecu-fordran på ECB/EMJ	Not 3	–	10 598
Banker och utländska vardepapper	Not 4	<u>108 735</u>	<u>70 239</u>
		136 276	90 988
Övriga utländska tillgångar	Not 5	120	2 461

Inhemska tillgångar

Statspapper och obligationer	Not 6	32 842	53 088
Utlåning, banker	Not 7	2 265	4 117
Penningpolitiska repor	Not 8	41 581	36 216
Övriga inhemska tillgångar	Not 9	<u>203</u>	<u>1 124</u>
		76 891	94 545

Anläggningstillgångar

Anläggningstillgångar	Not 10	<u>1 087</u>	<u>1 175</u>
-----------------------	--------	--------------	--------------

Summa tillgångar**214 374 189 169***Inom linjen förda poster; se not 32.***Skulder och eget kapital, mkr**

		1998	1997
Utländska skulder			
Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i IMF	Not 11	2 838	2 641
Övriga utländska skulder	Not 12	<u>4 100</u>	<u>3 983</u>
		6 938	6 624
Inhemska skulder			
Inlåning, banker	Not 13	1 679	1 961
Jinlåning, övriga	Not 14	–	7
Särskilda räkningar	Not 15	15	34
Övriga inhemska skulder	Not 16	<u>341</u>	<u>3 864</u>
		2 035	5 866
Utelöpande sedlar och mynt			
Sedlar	Not 17	82 288	78 986
Mynt	Not 18	<u>3 980</u>	<u>3 809</u>
		86 268	82 795

Resultatutjämningsfond och eget kapital

Resultatutjämningsfond	Not 19	47 422	47 422
Eget kapital	Not 20	<u>49 848</u>	<u>32 211</u>
		97 270	79 633

Årets resultat21 863 14 251**Summa skulder och eget kapital****214 374 189 169***Inom linjen förda poster; se not 32.*

Resultaträkning

1998/99:RB1

Mkr

		1998	1997
Utländska rörelsen			
Ränteintäkter	Not 21	7 229	7 919
Räntekostnader	Not 22	—417	—458
Onhräkning av valutakurser	Not 23	<u>9 685</u>	<u>3 786</u>
Summa utländska rörelsen		16497	11 247
 Inhemska rörelsen			
Ränteintäkter av statspapper m.m	Not 24	4 263	3 602
Ränteintäkter av utlåning till banker m.m	Not 25	1 630	496
Räntekostnader m.m	Not 26	<u>—44</u>	<u>—197</u>
Summa inhemska rörelsen		5 849	3 961
 Förvaltningsintäkter	Not 27	169	149
Förvaltningskostnader	Not 28	—661	—633
Övnga intäkter	Not 29	17	21
Övriga kostnader	Not 30	—8	—5
 Resultat före bokslutsdispositioner		21 863	14 680
 Bokslutsdispositioner			
Avsättning till resultatutjämningsfond	Not 31	<u>—</u>	<u>—429</u>
Årets resultat		21 863	14251

Not 1

Guld

	1998	1997
Kvantitet		
Uns (miljoner)	5,96	4,72
Pris	287,40	42,22
US dollar/uns		
Kronor/US dollar	8,08	4,56
Bokfört värde, mkr	13834	909

5,96 miljoner uns (troy/oz) guld motsvarar 185,4 miljoner ton.

Vid årsbokslutet 1997 uppgick guldinnehavets marknadsvärdet till 10 825 mkr, exklusive det guld som ingick i ECB/EMI-swapen.

Not 2

Fordringar på IMF (Internationella valutafonden)

	1998	1997
Mkr		
Särskilda dragningsrätter i IMF	3 341	2 943
Reservposition i IMF	9 015	6 252
Utlåning under GAB	371	
Utlåning under NAB	906	
Upplupen ränta avseende fordringar på IMF	74	47
Summa	13707	9242

Riksbankens innehav av särskilda dragningsrätter (SDR) i IMF på 3 341 mkr motvarar 292 miljoner SDR. Riksbankens ackumulerade tilldelning av SDR uppgår till 246,5 miljoner och har erhållits utan någon reell motprestation, vilket givit upphov till en skuldpost i balansräkningen (se not 11).

Sveriges totala insatskapital (kvoten) i valutafonden på 18 463 mkr (1 614 miljoner SDR) nettoredovisas med IMF:s konto för svenska kronor under posten "Reserv-position i IMF".

Riksbanken har under 1998 lånat ut till IMF 32,5 miljoner SDR inom ramen för GAB och 79,2 miljoner SDR inom ramen för NAB. IMF har sin tur lånat ut pengarna till Ryssland respektive Brasilien. Riksbankens totala åtagande vad avser GAB och NAB med dessa länder är 142 miljoner SDR respektive 251 miljoner SDR. Riksbankens totala åtaganden avseende hela GAB och NAB uppgår totalt till 859 miljoner SDR (se not 32).

Not 3

Ecu-fordran på ECB/EMI

I och med att swapavtalet med ECB/EMI löpte ut 1998-12-31 reglerades Riksbankens ecu-fordran på ECB/EMI. ECB-swapen avsåg skapandet av officiella ecu.

Not 4

Banker och utländska värdepapper

Denna post består till övervägande del av utländska statspapper och statsgaranterade värdepapper samt därutöver av tillgodohavanden i utländska banker såsom depåer och behållningar på nostrokonton.

Not 5

Övriga utländska tillgångar

Här redovisas fordran på Europeiska centralbanken avseende den del av Riksbankens andelskapital i Europeiska monetära institutet (EMI) som inte användes för betalning av Riksbankens andelskapital i Europeiska centralbanken.

Not 6

Statspapper och obligationer

Riksbankens innehav av statspapper och obligationer består av statsskuldväxlar, statsobligationer samt ett mindre antal övriga obligationer.

Utlåning, banker

Under posten "Utlåning, banker" redovisas dels lån till bankerna på deras utlåningskonto i Riksbanken motsvarande 25 mkr (28 mkr), dels utlåning via finjusterande transaktioner i form av dagslån motsvarande 2 240 mkr (4 089 mkr).

Transaktionerna på dagslånemarknaden utförs i syfte att finjustera likviditeten i det finansiella systemet så att dess nettoställning i de stående faciliteterna (in- och utlåningskontona) som helhet är nära noll (se även not 13).

Not 8

Penningpolitiska repor

Posten består av utlåning via penningpolitiska repor vilket innebär att Riksbanken köpt och erlagt likvid för värdepapper och samtidigt avtalat om att köpet ska återgå ett bestämt antal dagar senare. Belopp motsvarande erlagd likvid redovisas som fordran under repans löptid.

Not 9

Övriga inhemska tillgångar

Posten "Övriga inhemska tillgångar" består främst av personallån till anställda i Riksbanken. Villkoren för personallånen är i enlighet med bankpraxis och handläggs enligt avtal av Nordbanken.

Not 10

Anläggningstillgångar

Mkr	1998	1997
Aktier och andelar		
Aktier i AB Tumba Bruk	43	43
860 000 aktier 8 nominellt 100 kr		
Aktier i Swift	0	0
13 aktier 8 nominellt 5 000 BEF		
Aktier i BIS	267	267
16021 aktier 8 nominellt 2 500 guldfranc		
Andel i Europeiska centralbanken	57	—
5 procent av 2,7 procent av totala andelsbeloppet		
Andel i Europeiska monetära institutet	—	165
2,9 procent av totala andelsbeloppet		
Bokfört värde aktier och andelar	367	475
Fastigheter		
Anskaffningsvärde	784	793
Ackumulerade avskrivningar t.o.m. 1997/1996	—282	—263
Ackumulerade avskrivningar på årets avyttringar	33	1
Årets avskrivningar	—18	—20
Bokfört värde fastigheter	517	511
Maskiner och inventarier		
Anskaffningsvärde	527	469
Ackumulerade avskrivningar t.o.m. 1997/1996	—280	—244
Ackumulerade avskrivningar på årets avyttringar	12	12
Årets avskrivningar	—56	—48
Bokfört värde maskiner och inventarier	203	189
Summa	1087	1175

Riksbankens anläggningstillgångar invärderades 1994 i balansräkningen. Vid invärderingen upptogs tillgångarna till anskaffningsvärde minskat med avskrivningar för de år tillgångarna innehafte. Riksbankens mynt och medaljsamling har dock inte upptagits i balansräkningen.

*Not 11**Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i IME (Internationella valuta-fonden)*

Här redovisas Riksbankens skuld motsvarande de särskilda dragningsrätter som tilldelats av IMF. Den ackumulerade tilldelningen uppgår till 246,5 miljoner SDR (se även not 2).

*Not 12**Övriga utländska skulder*

1 "Övriga utländska skulder" ingår konton i svenska kronor som Riksbanken håller för andra centralbankers och internationella organisationers räkning (lorokonton). Under denna post redovisas även utländska inlåningsrepor och fondlikvidskulder.

*Not 13**Inlåning, banker*

Här redovisas dels inlåning från bankerna på deras inlåningskonton i Riksbanken mot-svarande 84 mkr (130 mkr), dels inlåning via finjusterande och/eller marknads-värdande transaktioner motsvarande 1 595 mkr (1 831 mkr) (se även not 7).

*Not 14**Inlåning, övriga*

Under posten "Inlåning, övriga" redovisades vid 1997 års bokslut saldon avseende checkräkningar för personalföreningar och anställda i Riksbanken med flera. Dessa checkräkningar har avvecklats under 1998.

*Not 15**Särskilda räkningar*

Under posten redovisas depositionsräkningar, som till största delen utgörs av företags avsättningar till investeringsfond. Under 1998 minskade behållningen på dessa räkningar från 34 mkr till 15 mkr. Avsättningarna i företagens redovisning skulle vara återförda till beskattning senast vid 1996 års taxering. För de företag som inte taxeras 1996 skulle återföringen först ske i 1997 års taxering. Återstående belopp härrör från avsättningar där återbetalning inte kunnat ske beroende på oklarheter kring deponerande företag.

*Not 16**Övriga inhemska skulder*

Mkr	1998	1997
Skuld till Riksgäldskontoret	225	247
Leverantörsskulder	41	27
Terminspositionsvärdering	–	34
Balanserad kurseffekt ECB/EMI-swap	–	3 315
Värdering ECB/EMI-swap	–	212
Övriga skulder	75	29
Summa	341	3 864

Skulden till Riksgäldskontoret består av inkommande utländska betalningar som vid årsskiftet ej kunnat föras över till Riksgäldskontoret.

Balanserad kurseffekt och värdering avseende ECB/EMI-swapen upplöstes i samband med att swapen avslutades 1998-12-31 (se not 4).

Bland övriga skulder redovisas semesterlöneskuld på 20 mkr samt diverse skulder som skall regleras under 1999.

Sedlar

De utelötande sedlarna fördelar sig på följande valörer:

Mkr	1998	1997
1 000 kronor	40 999	39 236
500 kronor	29 211	27 157
100 kronor	9 431	9 906
50 kronor	955	962
20 kronor	1 355	1 366
10 kronor	251	277
5 kronor	86	92
Summa	82 288	78 986

Not 18

Mynt

De utelöpande mynten fördelar sig på följande valörer:

Mkr	1998	1997
10 kronor	1 444	1 371
5 kronor	901	863
2 kronor	9	9
1 kronor	880	843
0,50 kronor	208	200
Minnesmynt	538	523
Summa	3 980	3 809

Not 19

Resultatutjämningsfond

Resultatutjämningsfonden har sedan 1988 använts enligt riktlinjerna för Riksbankens vinstdisposition som fastställdes av fullmäktige samma år. Den del av vinstdispositionen som avsett resultatutjämningsfonden har sedan dess redovisats innevarande år via resultaträkningen.

Från och med 1998 kommer denna del att bokföras i balansräkningen det år vinstdispositionen fastställs. Detta är en konsekvens av den nya riksbankslagen som reglerat att fullmäktige fortsatt skall lämna förslag till vinstdisposition men att det är direktionen som skall avge balans- och resultaträkningen. Båda dokumenten skall som tidigare lämnas till riksdagen för fastställande.

Not 20

Eget kapital

Eget kapital utgörs av:

Mkr	1998	1997
Grundfond	1 000	1 000
Reservfond	500	500
Dispositionsfond		
Vinstdisposition	34 800	29 842
Uppskrivning av guldinnehav	12 686	-
Uppskrivning av anläggningstillgångar	627	634
Uppskrivning av BIS-aktier	235	235
Summa	49 848	32 211

Riksbanken skall enligt riksbankslagen ha en grundfond som uppgår till 1 000 mkr, en reservfond som uppgår till 500 mkr samt en dispositionsfond. Dispositionsfonden används sedan 1988 enligt riktlinjerna för Riksbankens vinstdisposition som fastställdes samma år. Därutöver har dispositionsfonden använts till att föra uppskrivningsbelopp vid uppskrivning av tillgångar.

Ränteintäkter utländska rörelsen

Som ränteintäkter redovisas rantor samt realiserade och orealiserade kursvinster respektive kursförluster på värdepapper.

Marknadsvärderingen vid årsskiftet innebär att orealiserade kursförändringar i det utländska värdepappersinnehavet resultatförts.

Not 22

Räntekostnader utländska rörelsen

Av räntekostnaderna utgörs huvuddelen av räntor på nettotilldelningen av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden. Här redovisas också räntor på utländska bankers och organisationers kronkonton (lorokonton) i Riksbanken, kostnader för mäklararvoden samt depå- och kontoavgifter avseende valuta-reservens förvaltning. Dessa avgifter uppgick 1998 till 13 mkr (13 mkr).

Not 23

Omräkning av valutakurser, utländska rörelsen

Uppskrivningen på netto 9685 mkr (3 786 mkr) innefattar realiserade och orealiserade valutakurseffekter på såväl utländska tillgångar som utländska skulder. Det positiva resultatet är en följd av valutakursrörelser och sammansättningen av valuta-reserven.

Not 24

Ränteintäkter av statspapper m.m., inhemska rörelsen

Ränteintäkterna omfattar all avkastning i form av kupongräntor samt realiserade och orealiserade kursvinster/kursförluster på Riksbankens inhemska värdepappersinnehav.

Marknadsvärderingen vid årsskiftet innebär att orealiserade kursförändringar i det inhemska värdepappersinnehavet resultatförts.

Not 25

Ränteintäkter av utlåning till banker mm., inhemska rörelsen

Posten innehåller främst erhållen ränta från de penningpolitiska reporna.

Not 26

Räntekostnader m.m., inhemska rörelsen

Räntekostnaderna består främst av räntor till banker avseende deras inlåningsskonto Riksbanken.

Not 27

Förvaltningsintäkter

Mkr	1998	1997
Sedlar och mynt	100	88
Premleobligationer	12	12
Clearing/interbank	9	10
Ovrigt	48	39
Summa	169	149

Sedel och myntintäkterna avser de tjänster som utförs åt post, banker och andra kunder innefattande bland annat uppräknings, kvalitetssortering och packning av sedlar och mynt.

Premleobligationsintäkterna avser Riksbankens medverkan vid emissioner och inlösen av Riksgäldskontorets premieobligationer.

Clearing/interbankintäkter avser främst avgifter från banker med flera för deltagande i Riksbankens system för clearing och interbankbetalningar, RIX.

Övriga intäkter avser främst hyresintäkter och aktieutdelning från Tumba Bruk och BIS.

Mkr	1998	1997
Driftkostnader	302	270
Personal		
Information, representation	11	11
Transport, resor	18	18
Konsulter, övriga tjänster	23	16
IT-drift		
Ekonomipris	36	27
Övriga driftkostnader Summa driftkostnader	13	12
	67	47
	470	401
Sedlar och mynt	117	164
Avskrivningar Summa	74	68
	661	633

I informationskostnaden ingår kostnader för Riksbankens löpande publikationer (årsredovisning/årsberättelse, årsbok, kvartalstidskrift, inflationsrapport, finansmarknadarapport m.fl.), särskilda informationsprojekt, personaltidningen Bancoposten miti.

Kostnader för resor och transporter uppgick 1998 till 18 mkr, varav 11 mkr avser utrikes resor, 6 mkr inrikes resor och resterande övriga transportkostnader.

Övriga driftskostnader består främst av Riksbankens del av likvidationskostnaderna för EMI och bidrag till Myntkabinetet uppgående till 4 respektive 10 mkr samt kontors— och fastighetsdriftskostnader.

Av totala kostnaden för sedlar och mynt på 117 mkr, avser 70 mkr sedlar, 32 mkr bruksmynt och 15 mkr kostnader för minnesmynt.

Not 29

Övriga intäkter

Under posten redovisas intäkter som ej kan hänföras till Riksbankens löpande verksamhet eller förvaltning. Övriga intäkter avser för 1998 främst en realisationsvinst som uppstod vid försäljning av fastigheten i Göteborg.

Not 30

Övriga kostnader

Under posten redovisas kostnader som ej kan hänföras till Riksbankens löpande verksamhet eller förvaltning.

Not 31

Avsättning till resultatutjämningsfond

Tidigare år har den del av vinstdispositionen som avsett resultatutjämningsfonden redovisats innevarande år via resultaträkningen.

Från och med årsbokslutet 1998 kommer denna del att redovisas direkt mot balansräkningen det år vinstdispositionen fastställs (se även not 19).

Not 32

Inom linjen förda poster¹⁵

Ställda säkerheter

Värdepapper motsvarande nominellt 70 miljoner USD och 75 miljoner DEM har ställts som säkerhet i samband med utländska värdepappersrepor.

Värdepapper motsvarande nominellt 1 401 mkr har ställts som säkerhet i samband med svenska värdepappersrepor

Värdepapper motsvarande nominellt 21 miljoner USD har ställts som marginalsäkerhet.

Guld motsvarande 1,1 miljoner uns (troy/oz) har ställts som säkerhet i samband med guldrepor.

Guld motsvarande 2,6 miljoner uns (troy/oz) har lånats ut.

¹⁵Belopp anges i avtalad valuta. Omrälmingskurser till SEK per 1998-12-31: 8,07 USD, 4,84 DEM, 9,44 ECU, 11,44 SDR och 2320,61 uns guld.

Riksbankens pensionsförpliktelse uppgår till 331 mkr.

Avtal om leasing av hemdatorer för Riksbankens personal har ingåtts 1998 med option att köpa datorerna efter tre år till då gällande marknadsvärde.

Åtaganden

Avtal om kortfristigt ömsesidigt valutastöd med de nordiska centralbankerna uppgående till 2 000 miljoner ECU. Vid lämnande av kredit 1 000 miljoner ECU per centralbank. För Sedlabanki Islands utgör motsvarande belopp 200 miljoner ECU respektive 100 miljoner ECU.

Avtal om kortfristigt ömsesidigt valutastöd med en utländsk centralbank.

Avtal under GAB — General Arrangements to Borrow — avseende kreditarrangemang för internationella valutafonden uppgående till 3826 miljoner SDR varav 32,5 miljoner SDR har utbetalats.

Avtal under NAB — New Arrangements to Borrow — avseende kreditarrangemang för Internationella valutafonden uppgående till 859¹⁶ miljoner SDR varav 79,2 miljoner SDR har utbetalats.

Garanti för utlåning från Banken för internationell betalningsutjämning (BIS) till Brasilien uppgående till 300 miljoner USD. Regeringen har beslutat att hemställa till Riksdagen att statsgaranti skall utfärdas för denna garanti.

Standby kredit hos utländsk bank.

Åtagande att låna ut maximalt 312,5 miljoner USD till Sydkorea inom ramen för en andra försvarslinje (*second line of defence*).

Vid årsskiftet 1998 fanns ingen utestående valutaterminsposition. Året dessförinnan var valutaterminspositionen negativ och uppgick till nominellt 155 mkr, vilket motsvarade ett negativt marknadsvärde på 34 mkr.

Utestående ränteterminer med positivt värde uppgick nominellt till 7961,8 mkr (5221 mkr) med ett marknadsvärde per årsskiftet på 37,9 mkr (5 mkr).

Ränteterminer med ett negativt värde uppgick nominellt till 2 175,8 mkr (5260 mkr) med ett marknadsvärde per årsskiftet på 8,1 mkr (4 mkr).

Åtagande att betala *in* belopp motsvarande 781,5 miljoner SDR avseende insatskapitalhöjningen i IMF.

Avtal där Riksbanken garanterar värdet på de svenska statspapper, statskuldväxlar och bostadsobligationer som används som säkerhet för intradagskrediter mellan affärsbankerna och centralbankerna inom euroområdet.

Åtagande mot Nobelstiftelsen. Riksbanken har åtagit sig att årligen ställa medel till förfogande för att utdela ett pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne.

¹⁶Det maximala åtagandet för GAB och NAB får ej överstiga 859 miljoner SDR. IMF står för kreditrisken

Femårsöversikt

1998/99:RB1

	1998	1997	1996	1995	1994
Balansräkning					
Guld och utländska tillgångar	136 396	93 449	140 241	171 325	181 786
Inhemska tillgångar	76891	94545	71184	85112	90319
Anläggningstillgångar	1 087	1175	1169	864	654
Summa tillgångar	214 374	189 169	212 594	257 301	272 759
Utländska skulder	6 938	6 624	6 583	5 941	6 146
Inhemska skulder	2 035	5 866	37 888	98 129	125 635
UteLöpande sedlar och mynt	86 268	82 795	80 791	76 660	76 442
Resultatutjämningsfond och eget kapital	97 270	79 633	73 276	72 025	55 942
Årets resultat	21 863	14251	14056	4546	8 594
Summa skulder och eget kapital	214 374	189 169	212 594	257 361	272 759
Resultaträkning					
Utländska rörelsen	16 497	11 247	14 230	18 546	-727
Inhemska rörelsen	5 849	3 901	4 806	666	-8 850
Förvaltningsintäkter	169	149	145	144	131
Förvaltningskostnader	-661	-633	-541	-533	-598
Övrigt	9	16	-10	-7	-11
Resultat före bokslutsdispositioner	21 863	14680	18 630	18 816	-10 055
Bokslutsdispositioner	-	-429	-4 574	-14 270	18 649
Årets resultat	21 863	14251	14 656	4 546	8594

2 januari

Riksbanken fastställer *referensräntan diskontot* till oförändrat 2,5 procent.

1 april

Riksbankschefen fastställer *referensräntan diskontot* till oförändrat 2,5 procent.

4 juni

Riksbankschefen beslutar sänka den *fasta reporäntan* från 4,35 procent till 4,10 procent att gälla från och med den 9 juni.

1 juli

Riksbankschefen fastställer *referensräntan diskontot* till 2,0 procent med verkan från och med den 2 juli.

1 oktober

Riksbankschefen fastställer *referensräntan diskontot* till oförändrat 2,0 procent.

3 november

Riksbankschefen beslutar sänka den *fasta reporäntan* från 4,10 procent till 3,85 procent att gälla från och med den 4 november.

12 november

Riksbanken beslutar sänka *in- och utlåningsräntan* med 0,5 procentenheter vardera. Inlåningsräntan sätts till 3,25 procent och utlåningsräntan till 4,75 procent. Beslutet träder i kraft den 18 november.

24 november

Riksbankschefen beslutar sänka den *fasta reporäntan* från 3,85 procent till 3,60 procent att gälla från och med den 25 november.

15 december

Riksbankschefen beslutar sänka den *fasta reporäntan* från 3,60 procent till 3,40 procent att gälla från och med den 16 december.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

1998/99:RB1

Bilaga 2

I samband med Riksbankens 300-årsjubileum instiftade banken 1968 ett pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Priset utdelas årligen till den eller de personer som inom ekonomisk vetenskap utfört ett arbete av den framstående betydelse som avses i det testamente som Alfred Nobel upprättade den 27 november 1895. Priset utdelas av Kungliga Vetenskapsakademien enligt de grunder som gäller för utdelandet av de genom testamentet instiftade Nobelprisen och prisbeloppet överensstämmer med det för dessa pris fastställda beloppet.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne utdelades 1998 till professor Amartya Sen, Trinity College, Cambridge, Storbritannien för centrala insatser i forskningen om grundläggande välfärdfrågor. Insatserna sträcker sig från abstrakt teori för kollektiva beslut, över definitioner av olika mått på välfärd, till empiriska studier av svältkatastrofer. De knyts nära samman av ett allmänt intresse för fördelningsfrågor och ett speciellt intresse för de sämst ställda i samhället. Professor Sen har fördjupat kunskapen om villkoren för att enskilda individers värderingar skall kunna vägas ihop till kollektiva beslut och att regler för dessa gemensamma beslut skall vara förenliga med krav på individuella rättigheter. Han har analyserat betydelsen av den information om olika individers välfärd som föreligger vid samhällets beslut. Utifrån denna analys har han lagt en bättre teoretisk grund för att jämföra olika fördelningar av välfärd och definierat nya, mer tillfredsställande, sätt att mäta graden av fattigdom. Han har tillämpat sitt teoretiska synsätt i studier av faktiska svältkatastrofer, vilka givit en djupare förståelse av de ekonomiska orsakerna till svält och fattigdom.

Kan enskilda individers värderingar av olika alternativ på ett rättvist och principiellt tillfredsställande sätt vägas samman till värderingar för hela samhället? Hur väl fungerar majoritetsprincipen? Hur bör olikheter i inkomst mätas i ett samhälle? Hur kan man jämföra välfärdsfördelningar i olika samhällen? Hur skall vi bäst kunna avgöra om fattigdomen minskar? Vilka faktorer utlöser svältkatastrofer? Genom att besvara frågor som dessa har Amartya Sen gett ett antal viktiga bidrag till centrala områden av de ekonomiska vetenskaperna och öppnat nya fält för forskare. Genom att kombinera nationalekonomi och filosofi har han också bidragit till en förnyad moralfilosofisk diskussion av viktiga samhällsfrågor.

Priset har utdelats varje år från och med 1969 enligt följande:

- 1969 R. Frisch och J. Tinbergen
- 1970 P. Samuelson
- 1971 S. Kuznets
- 1972 J.R. Hicks och K.J. Arrow
- 1973 W. Leontief
- 1974 G. Myrdal och F.A. von Hayek
- 1975 L. Kantorovich och T.C. Koopmans

1976 M. Friedman
1977 B. Ohlin och J. Meade
1978 H.A. Simon
1979 T.W. Schultz och A. Lewis
1980 L.R. Klein
1981 J.Tobin
1982 G. Stigler
1983 G. Debreu
1984 R. Stone
1985 F. Modigliani
1986 J.M.Buchanan
1987 R.M. Solow
1988 M.Allais
1989 R. Haavelmo
1990 H. Markowitz, M. Miller och W. Sharpe
1991 R. Coase
1992 G.S. Becker
1993 R.W. Fogel och D.C. North
1994 J.C. Harsanyi, J.F. Nash och R. Selten
1995 R.E. Lucas, Jr.
1996 J.A. Mirrlees och W. Vickrey
1997 R.C. Merton och M.S. Scholes
1998 A. Sen